

Invoering van het vmbo.

Wat waren de gevolgen voor de onderwijskeuze, sociale herkomst, zittenblijven en afstroom na de invoering van het vmbo?

Naam: H.R.R.Grooten

Studenten nummer: 3057135

Scriptie begeleider: Dr. M. Lubbers

Tweede beoordelaar: Drs. P. Boekhoorn

Stage begeleider: Dr. M. Wolbers

Datum: Woensdag 1 December 2015

Radboud Universiteit Nijmegen, Opleiding sociologie

Voorwoord

Omdat ik de ambitie koester om na mijn studie te gaan werken in het onderwijs, vond ik het erg interessant en passend om mijn scriptie te schrijven over een onderwijs gerelateerd onderwerp. Gelukkig werd mij deze mogelijkheid geboden, doordat ik van februari tot en met mei 2015 stage kon volgen bij het Radboud ITS in Nijmegen. Bij deze stageplek kon ik gebruik maken van data die het Radboud ITS voor mij beschikbaar had gesteld. Het onderzoek bestond eruit een aantal gevolgen in kaart te brengen van de invoering van het vmbo onderwijs in 1999. Ik kijk met een zeer prettig gevoel terug op de stage en heb er een goede basis kunnen leggen voor mijn scriptie.

Mijn dank gaat uit naar Maarten Wolbers en Marcel Lubbers, voor hun uitstekende begeleiding en ondersteuning gedurende de stage en het schrijven van de scriptie. Deze scriptie is geschreven voor alle belangstellenden in het voortgezet onderwijs en geïnteresseerden in de sociologie in Nederland.

Inhoudsopgave

Samenvatting	4
Hoofdstuk 1. Inleiding	5
Hoofdstuk 2. Theorie	13
Hoofdstuk 3. Onderzoeksaanpak	18
Hoofdstuk 4. Resultaten	27
Hoofdstuk 5. Conclusie	45
Hoofdstuk 6. Beleidsaanbevelingen	49
Literatuurlijst	51
Bijlagen	55

Samenvatting

In 1999 is in Nederland in het voortgezet onderwijs in plaats van het vbo en de mavo een nieuwe onderwijsrichting ingevoerd, het vmbo. In deze scriptie heb ik onderzoek gedaan naar de gevolgen van de invoering van het vmbo. Er zijn de volgende onderwerpen onderscheiden; Heeft de invoering van het vmbo geleid tot een andere onderwijskeuze van leerlingen voor het voortgezet onderwijs; Wat is de invloed van de sociale herkomst van leerlingen op die onderwijskeuze; Is de invloed van sociale herkomst veranderd na de invoering van het vmbo? Ook is nagegaan wat de effecten zijn bij deze drie onderwerpen op zowel het zittenblijven als de afstroom naar een lager onderwijsniveau.

Het onderzoek is gedaan met behulp van de PRIMA-data van het Radboud ITS en het SCO - Kohnstamm Instituut. Er zijn data gebruikt van vóór de invoering van het vmbo (1996/1997) en na de invoering van het vmbo (2000/2001). Met behulp van beschrijvende analyse en regressieanalyse zijn de hypothesen getoetst.

Het voornaamste resultaat is dat leerlingen na de invoering van het vmbo vaker voor het havo/vwo kiezen. Deze stijging kan worden verklaard door het gestegen opleidingsniveau van de ouders van deze leerlingen. Een andere uitkomst laat zien dat er een positief effect is van de sociale herkomst op de onderwijskeuze, waarbij specifiek gesteld kan worden dat het effect van het opleidingsniveau van de moeder op de onderwijskeuze is gestegen na de invoering van het vmbo. Ook zien we dat het zittenblijven is afgenomen na de invoering van het vmbo. Met name kinderen van hoog opgeleide vaders blijven minder vaak zitten. Andere resultaten zijn dat de afstroom naar een lager niveau voortgezet onderwijs niet is veranderd na de invoering van het vmbo en dat leerlingen van hoog opgeleide ouders minder snel afstromen naar een lager niveau van het voortgezet onderwijs.

Mijn conclusie is dat leerlingen na de invoering van het vmbo vaker kiezen voor een hoger onderwijsniveau en zich daar ook weten te handhaven. Verder blijkt dat er een grote invloed is van het sociaal milieu op de keuze voor voortgezet onderwijs en dat het effect van het sociaal milieu van de moeder van de leerling hierin is toegenomen na de invoering van het vmbo.

De Nederlandse overheid wil dat iedere leerling de kans krijgt om te bereiken wat die leerling in zijn mars heeft en streeft ernaar dat deze kansen voor iedereen gelijk zijn. Uit deze scriptie blijkt dat het moeilijk is voor leerlingen van een laag sociaal milieu om het havo/vwo te bereiken en dat dit voor leerlingen van een hoog sociaal milieu beter te doen is. Er zijn verschillende belemmeringen die hiervoor verantwoordelijk zijn en verhinderen dat zo'n 40% van de leerlingen niet het havo/vwo kan bereiken, volgens Eck, van et al., (2013).

Aansluitend op de gevonden resultaten over de sociale herkomst is het van belang om leerlingen uit lagere sociale milieus meer de kans te geven om na de basisschool naar het havo/vwo te gaan. Mijn suggestie is om daar via een aantal pilot-basisscholen een programma voor op te zetten, gericht op een groep leerlingen die wel de potentie hebben om het havo/vwo te halen, maar waarbij een lagere keuze waarschijnlijk is, bijvoorbeeld wegens geringe ondersteuning door de ouders. Om de ontwikkeling en de hogere schoolkeuze te stimuleren kunnen instrumenten worden ingezet zoals bijvoorbeeld coaching of extra huiswerk met begeleiding. Dit kan tijdens de pilots verder worden bepaald.

Hoofdstuk 1. Inleiding

Aanleiding

Deze scriptie wil inzicht geven in de invoering van het vmbo en met behulp van deze scriptie wil ik onderzoeken of de invoering van het vmbo heeft geleid tot een andere onderwijskeuze van leerlingen voor het voortgezet onderwijs. Tevens wordt onderzocht wat de invloed is op deze keuze van de sociale herkomst van de leerling.

In 1999 is het vmbo ingevoerd in het voortgezet onderwijs in plaats van het vbo en de mavo. De eerste leerlingen die instroomden, deden eindexamen in 2002/2003. Uit een vergelijking van cijfers van voor en na de invoering van het vmbo (1999/2000), blijkt dat er minder leerlingen vmbo onderwijs zijn gaan volgen (kerncijfers Ministerie van OCW 2002-2006) vergeleken met het aantal leerlingen dat vbo/mavo volgden. Zo zat in 1995 ongeveer 63% op het vbo/mavo onderwijs en in 2006 ongeveer 57%. Deze trend heeft zich inmiddels doorgezet en in 2013 zit 50% van de leerlingen in het voortgezet onderwijs in het vmbo en 50% op het havo/vwo (Eck van et al., 2013). Er is namelijk sprake van een opwaartse beweging in het gehele voortgezet onderwijs. Op alle niveaus vanaf de gemengde leerweg (vmbo) en hoger, stromen meer leerlingen in en alleen in de lagere niveaus van het vmbo (kader- en basisberoepsgerichte leerweg) is er sprake van een verlies van leerlingen. Hierbij hanteert men de leerling-populatie in het derde leerjaar van het voortgezet onderwijs, omdat in de eerste twee leerjaren nog veel leerlingen in klassen zitten met een gecombineerd niveau.

Er zijn vier redenen die de stijging van de instroom in de hogere niveaus van het onderwijs (deels) verklaren (Eck van et al., 2013). Ten eerste stijgt het opleidingsniveau van ouders, wat zich vertaalt in hogere prestaties van kinderen en hogere ambities. Er zijn daardoor meer ouders en leerlingen die voor een hoger onderwijsniveau kiezen, zodat meerdere opties worden opengehouden. Ten tweede en samenhangend met het eerste punt, zijn de Cito-eindscores van leerlingen aan het eind van het basisonderwijs beter geworden. Ten derde, is er een groter verschil ontstaan op basis van de Cito-toetsscore en het advies van de basisschool. Dat houdt in dat scholen een hoger advies geven, dan op basis van de Cito-toets aannemelijk zou zijn (De kwaliteit van het basisschooladvies 2014, Onderwijsinspectie). Ten vierde, biedt het Nederlandse systeem van onderwijs veel kansen om een hoger niveau onderwijs te bereiken en nodigt leerlingen uit om die kansen ook daadwerkelijk te benutten (Eck van et al., 2013).

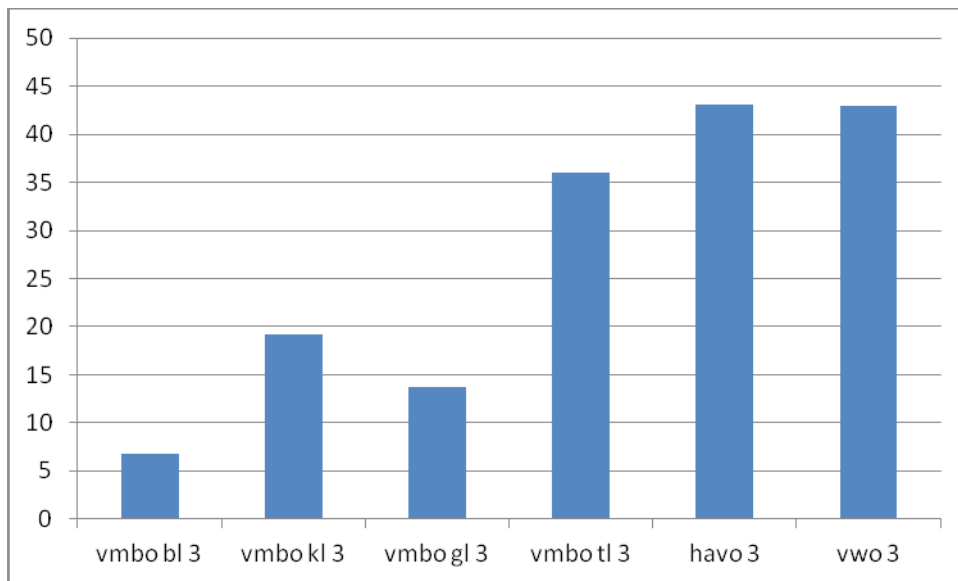
Bovengenoemde factoren bieden echter geen volledige verklaring voor de opwaartse beweging van het aandeel leerlingen in de hogere trajecten van het onderwijs (Eck van et al., 2013). Wat ook een

rol zou kunnen spelen, is de mate waarin een nieuw schoolsysteem hinder ondervindt van een slecht imago. Het nieuw geïntroduceerde vmbo in 1999 zou een minder goed imago hebben dan het vbo/mavo onderwijs had toen dat nog bestond. Uit onderzoek van het ministerie van OCW (Onderwijsmeter) blijkt dat het vmbo van kinderloze burgers een 5,9 als rapportcijfer krijgt, terwijl ouders van vmbo-kinderen een 7,3 voor het beroepsonderwijs geven. Volgens het ministerie van OCW wordt het beeld van de kinderloze burgers gebaseerd op wat ze meekrijgen in de media (NRC, 2009). Door dit negatieve imago van het vmbo is het mogelijk dat kinderen en ouders minder geneigd zijn om voor het vmbo te kiezen, maar eerder een keuze maken voor de havo. Overigens zijn er geen cijfers over het imago van het vroegere vbo/mavo onderwijs bekend, waardoor we niet met zekerheid kunnen vaststellen of het vmbo daadwerkelijk minder aantrekkelijk wordt gevonden.

Invoering vmbo

Bij de introductie van het vmbo zijn er vier leerwegen te onderscheiden. Van laag naar hoog zijn dat: De basisberoepsgerichte (vmbo-BL), de kaderberoepsgerichte (vmbo-KL), de gemengde (vmbo-GL) en de theoretische (vmbo-TL) leerweg. Met uitzondering van de leerlingen in de theoretische leerweg kiezen de leerlingen uit de volgende vier sectoren: landbouw, economie, techniek en gezondheidszorg. BL en KL kunnen in hoofdlijnen worden gezien als de vervangers van het vroegere vbo. BL bereidt leerlingen voor op een niveau 2 opleiding in het MBO en KL op de middenkader- en vakopleidingen in het MBO (niveau 3 en 4). De TL is in hoofdlijnen de vervanger van de vroegere mavo.

Ook het individueel voorbereidende beroepsonderwijs (IVBO) is herzien. Het IVBO is veranderd naar het leerwegondersteunend onderwijs (lwoo). Het voortgezet speciaal onderwijs voor leerlingen met leer-en opvoedingsmoeilijkheden (VSO-LOM) en het voortgezet speciaal onderwijs voor moeilijk lerende kinderen (VSO-MLK) zijn omgezet in leerwegondersteuning (lwoo) en praktijkonderwijs (PRO). Het lwoo is geen afzonderlijke onderwijssoort, maar valt onder het vmbo.

Grafiek 1. De positie van leerlingen in het derde jaar van het voortgezet onderwijs in oktober 2012.

Het aantal leerlingen is keer 1000.

In mijn onderzoek wordt het IVBO niet meegenomen, omdat deze overgegaan is in het lwoo en het lwoo geen op zichzelf staande onderwijsvorm is, maar deze leerlingen in het reguliere vmbo onderwijs zitten met extra ondersteuning. Tevens bestaat er de onderwijsrichting praktijkonderwijs, maar ook deze wordt niet meegenomen, omdat dat deze geen vaste opleidingsduur heeft.

Het doel van de invoering van het vmbo was om de kwaliteit van het onderwijs te verbeteren, de doorstroom positief te veranderen naar het vervolgonderwijs en de aansluiting naar het vervolgonderwijs te optimaliseren (Borghans, Velden, Büchner, Coenen, & Meng, 2008).

Achtergrond

Rekers-Mombarg et al. (2005) laten zien op basis van een vergelijkende analyse van het Voortgezet Onderwijs Cohort Leerlingen (VOCL) 1993 en Voortgezet Onderwijs Cohort Leerlingen (VOCL) 1999 dat sinds de invoering van het vmbo de instroomkenmerken van de leerlingen veranderd zijn. Zo is het prestatieniveau is wat hoger geworden, het opleidingsniveau van de ouders is gestegen en het percentage allochtone leerlingen is toegenomen. Bij deze cohorten werd er inzicht verkregen in de relatie tussen achtergrond en instroomkenmerken van leerlingen in het voortgezet onderwijs, hun schoolloopbaan en hun bereikte onderwijsniveau. De onderzoekers hebben het lwoo niet meegenomen in hun onderzoek, omdat het geen op zichzelf staande onderwijssoort is, en daardoor niet goed vergeleken kan worden met de voorloper van het LWOO.

In de inleiding is al beschreven dat het percentage leerlingen wat voor het vmbo kiest lager is geworden en dat meer leerlingen voor het havo/vwo onderwijs kiezen. Uit het rapport Kerncijfers

2002-2006 van met ministerie van OCW blijkt dat vanaf 1995 de deelname aan het vbo/mavo en vmbo onderwijs is gedaald. Er is sprake van een geleidelijke trend naar minder deelname aan deze onderwijsniveaus, die loopt tot 2013. Er zijn niet meer leerlingen die blijven zitten in de onderbouw of die naar een lager niveau stromen. De eindexamenresultaten van de afgelopen jaren zijn niet lager dan de jaren ervoor, met uitzondering van de kaderberoepsgerichte leerweg. (Eck van et al., 2013).

Er zijn echter ook tekenen die een andere kant op wijzen. Er worden verder minder gemengde adviezen gegeven aan groep 8 leerlingen voor hun keuze in het voortgezet onderwijs. Dat is een advies voor het voortgezet onderwijs voor twee niveau's, bijvoorbeeld havo/vwo advies. Ook zijn er minder brugklassen die bestaan uit twee niveau's. Dit worden ook wel gemengde klassen genoemd. Door deze twee redenen worden de mogelijkheden om door te stromen naar een hoger niveau kleiner, omdat een gemengde klas aan de leerling een goede kans biedt om naar een hoger niveau te door te stromen. Verder neemt het zittenblijven toe in de bovenbouw van het voortgezet onderwijs en worden examencijfers vertekend door een groep die voor het examen overstapt naar een ander niveau. Als iemand naar een lager niveau gaat in het onderwijs wordt dat ook wel afstroom genoemd. De cijfers van de school examens liggen hoger, dan de cijfers van de eindexamens en dat verschil wordt groter. Verder is er te zien dat het aantal huiswerkinstituten, Cito-trainingen en examentrainingen toeneemt, wat suggereert dat er veel ondersteuning nodig is om de eindstreep te halen (Eck van et al., 2013).

Eck van et al., (2013) onderscheiden drie groepen leerlingen. De eerste groep leerlingen vormt de harde kern van de leerlingen die op het havo/vwo zitten. Zij namen ook al voor de invoering van het vmbo deel aan het havo/vwo. Deze groep omvatte ongeveer 40 % van de voortgezet onderwijs populatie. Na de invoering van het vmbo is deze groep gestegen tot ongeveer de helft van de deelnemers aan het voortgezet onderwijs.

Verder wordt er een tweede groep leerlingen onderscheiden. Voor deze groep geldt dat er verschillende factoren zijn die belemmeren dat ze kunnen aanhaken bij het havo/vwo. Ze zouden het wel kunnen halen, maar ze hebben bijvoorbeeld te maken met onder advisering, keuze voor lagere schooltypen, lagere verwachtingen van leerklachten en lage ambities van ouders. Deze groep bedraagt ongeveer 40 % van de leerlingen die voortgezet onderwijs volgen.

Ten slotte is er nog een derde groep. Deze groep heeft niet de capaciteiten om de havo te halen en hebben ondersteuning nodig om de vmbo te halen. Uiteindelijk lukt het sommige wel om via de mbo als nog het hbo te halen. Deze groep beslaat ongeveer 20 % van de leerlingen die voortgezet onderwijs volgen.

Sociale herkomst

De overheid probeert sinds de jaren zeventig van de vorige eeuw ongelijke onderwijskansen als gevolg van sociale, culturele of economische omstandigheden terug te dringen en zo het meritocratische gehalte van de schoolloopbanen te vergroten. In een meritocratisch onderwijs systeem is succes afhankelijk van talent en inzet en niet van ascription kenmerken, zoals sociaal milieu, etnische herkomst of geslacht. Meritocratisch onderwijs biedt gelijke kansen aan jongeren ongeacht hun achtergrond (Meijnen 2004). Een van de onderzoeksvragen is in hoeverre sociale herkomst nog steeds een rol speelt in de periode die wij gaan onderzoeken.

Er was vroeger sprake van een grote invloed van sociale herkomst op de onderwijssoort die men ging doen. In de loop van de tijd is de situatie verbeterd. (Mandemakers 1996). Zo was het aandeel jongens uit het arbeidersmilieu op het vmo in 1965 19 %. Onder het vmo wordt verstaan het gymnasium, lyceum, hbs, mms en de handelsdagschool. Dat is wat moeilijk te vergelijken met de huidige situatie, omdat de onderwijssoorten in de loop der tijd zijn veranderd.

In 1968 is de Mammoetwet ingevoerd. Deze wet had als doel om het effect van sociale herkomst verder te laten afnemen door een algemene brugklas in te voeren, waardoor er later gekozen kon worden voor een niveau in het voortgezet onderwijs. Zo zijn er bijvoorbeeld havo/vwo brugklassen en mavo/havo brugklassen ontstaan na de invoering van die wet.

Verder is ook bekend dat sociale herkomst een rol speelt bij de beslissing voor een keuze op het voortgezet onderwijs. (Tolsma & Wolbers, 2010). Dat houdt in dat kinderen en ouders van een laag sociaal milieu eerder geneigd zijn om een lager soort onderwijs te kiezen, terwijl kinderen en ouders uit een hoog sociaal milieu eerder geneigd zijn om een hoger soort onderwijs te kiezen. De kinderen uit een hoog sociaal milieu hebben namelijk meer ouderlijke hulpbronnen en meer ambitie, waardoor ze een hogere keuze maken.

Er is dus een trend naar meer meritocratisch onderwijs, maar tegelijkertijd is er nog altijd een invloed van sociale herkomst. Zo is er verschil in hulpbronnen tussen ouders uit een hoog sociaal milieu en een laag sociaal milieu. De vraag is hoe groot die invloed in deze tijd van meritocratisch onderwijs nog is.

Vraagstelling

Het blijkt dat voor de invoering van het vmbo het grootste deel van het lager sociaal milieu naar het vbo/mavo onderwijs ging. De veronderstelling is dat door de invoering van het vmbo ouders hun kinderen niet meer graag op het vmbo willen hebben en dat ze eerder geneigd zijn om voor de havo

te kiezen. Vooral ouders van een hoger sociaal milieu prefereren voor een hoger onderwijsniveau (NRC 2009).

Uit de inleiding blijkt dat er sprake is van een toename in de keuze aan van het havo/vwo ten opzichte van het vmbo en dat meer leerlingen hogere onderwijsniveaus zijn gaan volgen. Verder is te zien dat leerlingen vaker blijven zitten. Ook blijkt dat er nog steeds een bepaalde invloed is van sociaal milieu op de onderwijskeuze, de vraag is hoe groot die invloed is. Dat brengt ons tot de volgende hoofd- en deelvragen:

Vraag 1a: In welke mate kiest men in het voortgezet onderwijs voor het vbo/mavo dan wel het vmbo versus het havo/vwo voor en na de invoering van het vmbo?

Vraag 1b: In welke mate is de afstroom naar een lager onderwijsniveau en het blijven zitten na het volgen van twee jaar voortgezet onderwijs na de invoering van het vmbo veranderd?

Vraag 2a: In hoeverre is er een effect van de sociale herkomst op de keuze voor havo/vwo versus vmbo van de leerlingen?

Vraag 2b: In hoeverre is er een effect van sociale herkomst op het afstromen naar een lager niveau en het zittenblijven van leerlingen na het volgen van twee jaar voortgezet onderwijs?

Vraag 3a: In hoeverre is het effect van sociale herkomst op de keuze in het voortgezet onderwijs veranderd na de invoering van het vmbo?

Vraag 3b: In hoeverre is het effect van sociale herkomst op de afstroom naar een lager niveau en blijven zitten veranderd na het volgen van twee jaar voortgezet onderwijs na de invoering van het vmbo?

In de PRIMA data die voor dit onderzoek zijn gebruikt, zijn de leerlingen ondervraagd in groep 8. Daardoor is informatie verkregen over hun schoolkeuze. Vervolgens is deze groep leerlingen gevolgd tot na het tweede jaar van het voortgezet onderwijs en is bekend op welk niveau ze dan zitten en of ze zijn blijven zitten of niet.

Maatschappelijke relevantie

Er wordt door de overheid veel geïnvesteerd in het onderwijs. Zowel qua tijd als met behulp van financiële middelen. De overheid wil daarom weten welke veranderingen hierin wat voor gevolg

hebben voor de samenleving. Ongeveer 50 % van de leerlingen in het middelbaar onderwijs doet vmbo onderwijs (Eck van, Voncken, Glaudé, Roeleveld, 2013). Veel van deze leerlingen komen later in het middelbare beroepsgerichte onderwijs terecht en zijn van groot belang voor de samenleving.

In de afgelopen jaren zijn er veel onderwijsveranderingen doorgevoerd (Dijsselbloem, 2008). Hier zat de intentie achter om het onderwijs te verbeteren, maar veel beleidsmaatregelen hebben ook neveneffecten. Een neveneffect van de invoering van het vmbo zou kunnen zijn dat er een andere onderwijskeuze wordt gemaakt om allerlei redenen, omdat in 2013 zo'n 50% voor het havo/vwo kiest. Het is voor de maatschappij belangrijk om hiervan op de hoogte te zijn, want het onderwijs is een belangrijke vormer van de individuen in de maatschappij.

Beleidsrelevantie

Uit het artikel "Het vmbo gaat op de schop" uit de Volkskrant (2014) blijkt dat staatssecretaris Dekker het vmbo onderwijs wil gaan veranderen vanaf het schooljaar 2016/2017. Hij wil het vmbo bij de tijd brengen. De beleidsmakers van het ministerie van OCW zouden kunnen leren van dit onderzoek wat voor gevolgen de invoering van het vmbo had voor de onderwijskeuze. Ook kunnen ze zien wat de rol is van sociale herkomst op de onderwijskeuze in het voortgezet onderwijs. Op basis van de resultaten uit dit onderzoek kunnen ze eventueel hun beleid voor de vernieuwing van het vmbo aanpassen. Verder komt er door dit onderzoek meer inzicht in de rol van sociale herkomst op de schoolkeuze. Dat geeft beleidsmakers de kans om meer gericht beleid te voeren op de ongelijke kansen in het onderwijssysteem.

Wetenschappelijke relevantie

In dit onderzoek gaat het over ongelijke kansen die leerlingen kunnen krijgen in het onderwijssysteem. Dat is sociologisch interessant, omdat sociale ongelijkheid een van de drie hoofdvragen is binnen de sociologie. Het laat zien hoe op jonge leeftijd er al ongelijkheid optreedt. De keuzes die op dat moment door leerlingen worden gemaakt hebben gevolgen voor de latere positie op de arbeidsmarkt en in de maatschappij. Verder wordt in dit onderzoek vlak na de invoering van het vmbo gekeken wat de verandering hiervan is op sociale herkomst en onderwijskeuze. Dit is sociologisch interessant, omdat in deze tijd van meritocratiesering het de vraag is wat nu nog de rol is van sociale herkomst.

Leeswijzer

In hoofdstuk twee zal verder in worden gegaan op de theorie. Er zal een kort overzicht worden gegeven van de theorie rondom onderwijskeuze en van sociale herkomst. Aan het eind van dit hoofdstuk zullen een aantal hypotheses worden geformuleerd. In hoofdstuk drie wordt de

onderzoeksopzet besproken. Voor het huidige onderzoek worden de Prima data gebruikt uit de schooljaren 1996/1997 en 2000/2001. Door vlak na de interventie (de invoering van het vmbo) te meten is de kans het grootst dat er niet veel andere factoren invloed hebben op dit proces, maar dat voornamelijk de interventie een rol speelt. Vervolgens wordt in hoofdstuk vier verslag gedaan van de resultaten van het onderzoek. In hoofdstuk vijf worden er op basis van de resultaten conclusies getrokken en wordt kort samengevat wat uit het onderzoek komt. Ten slotte wordt in het laatste hoofdstuk enkele beleidsaanbevelingen gegeven en aanbevelingen voor vervolgonderzoek gedaan.

Hoofdstuk 2. Theorie

Keuze van voortgezet onderwijs

De keuze van het type voortgezet onderwijs bepaalt in belangrijke mate het onderwijsniveau dat een persoon in de toekomst daadwerkelijk gaat bereiken en daarmee welke beroepskansen en maatschappelijke kansen hij of zij krijgt (Bosker, 1990). Er spelen verschillende factoren mee in de keuze van het voortgezet onderwijs. De basisschool waar de groep 8 leerling op zit, de leerling zelf, de ouders van de leerling en de omgeving.

Door Driessen (2005) is er onderzoek gedaan naar wat de factoren zijn die het advies bepalen dat een leerling krijgt in groep 8 voor het niveau van het voortgezet onderwijs en daaruit kwam het vooral bepaald wordt door cognitieve capaciteiten en door sociaal-emotionele capaciteiten van de leerling. Een stuk minder door ondersteuning dat een kind thuis krijgt van de ouders en ook minder door de score op een eindtoets, zoals de Cito eindtoets en beheersing van de Nederlandse taal.

Bij het advies moet volgens (Driessen 1991) bij de kenmerken van leerlingen verder worden gekeken naar hun motivatie, beroepsaspiraties, doorzettingsvermogen en eigen inschatting van capaciteiten. Dat zijn ook factoren die bepalen welk advies een kind krijgt en op welke plek hij of zij in het voortgezet onderwijs terecht komt

Wat ook een rol speelt in het advies is de basisschool waarop de leerkracht werkt (Driessen, 2005). De basisscholen hebben namelijk het beste voor met hun leerlingen. Zij willen dat het kind het hoogst mogelijk onderwijsniveau kan behalen. Dit is ook in belang van de basisschool, want zij kunnen dan laten zien aan hun stakeholders dat ze een goede prestatie hebben geleverd. Daarom zijn basisscholen geneigd om leerlingen een te hoog schooladvies te geven.

Bij de advisering van een leerkracht spelen niet alleen de onderwijsprestaties een rol. In tegenstelling tot het onderzoek van Driessen speelt volgens (Jungbluth, 2003) ook de omgeving van het kind en de sociale en etnische achtergrond van een leerling rol bij het advies wat een leerkracht geeft. Zo blijkt uit onderzoek van (Jungbluth, 2003) dat een leerling waarvan een leraar weinig verwacht minder leerstof krijgt aangeboden ook minder goed presteert, dan een leerling waar een leraar veel van verwacht. Deze verwachtingen blijken gerelateerd aan het sociale milieu. Dit is in tegenstelling met het onderzoek van Driessen (2005). Hieruit komt namelijk dat de ondersteuning die een kind thuis krijgt minder meespeelt.

De ouders kunnen ook invloed uitoefenen op het advies dat het kind krijgt in groep 8 voor de vervolg keuze in het voortgezet onderwijs. Het kind krijgt in groep 8 namelijk een advies voor voortgezet onderwijs van de docent. Het kind en de ouders zijn niet verplicht om het advies op te volgen, maar het advies is wel belangrijk. Daarom proberen sommige ouders het advies te beïnvloeden. Er spelen vier motieven een rol (van der Werf & Kuiper 2002). Ten eerste statusoverwegingen, ten tweede de wens om bepaalde te “zwarte”scholen te mijden en ten derde de wens om opstroommogelijkheden veilig te stellen. Verder is een belangrijke reden, dat ouders niet willen dat hun kind naar het vmbo gaat, omdat het vmbo een negatief imago heeft onder ouders en wordt geassocieerd met een lagere vorm van onderwijs en weinig perspectief biedt voor de toekomst. Uit onderzoek (Driessen 2005) onder leerkrachten van groep 8 blijkt dat er weinig ouders zijn die echt invloed uitoefenen op de leerkracht van groep 8 over het advies voor voortgezet onderwijs. 11 % bemoeit zich er totaal niet mee. 81 % van de ouders heeft wel wensen en zo’n 6 procent oefent lichte druk uit en zo’n 2 % oefent zware druk uit.

In de inleiding is een aantal verklaringen aan bod gekomen die de stijging van de toenemende keuze voor havo/vwo verklaren. Dit zijn hoger opleidingsniveau van de ouders, hogere cito-eindscores, hogere adviezen van de basisschool, en een systeem wat uitnodigt om kansen te benutten.

Ik verwacht ook dat door de druk van de basisscholen en de ouders, leerlingen hoger zijn gaan kiezen. Ook speelt mee dat ouders, leerlingen en basisscholen het vmbo niet goed kennen en dat het niet zo’n goed imago heeft.

Volgens Eck van et al., (2013) heeft het hoger kiezen geen gevolgen voor het blijven zitten en doorstromen naar een lager niveau in de onderbouw. Ook blijkt uit een rapport van de inspectie van het onderwijs (2012) dat in de onderbouw van het voortgezet onderwijs relatief weinig zitten blijven plaatsvindt, omdat men daar vooral bezig is met het plaatsen van de leerling op het juiste niveau. In plaats van blijven zitten, wordt er gekozen om door te stromen naar een lager niveau. Echter er blijkt uit de adviesbevraging van de inspectie voor voortgezet onderwijs dat leerlingen niet terecht komen op een lagere onderwijspositie dan op basis van het basisschooladvies was verwacht. Daarom verwacht ik dat leerlingen zich kunnen handhaven op het advies wat ze hebben gekregen en dat het onderwijsrendement in de onderbouw niet is gedaald.

Hypothese 1a:

Na de invoering van het vmbo kiezen leerlingen vaker voor het havo/vwo, dan in de periode voor de invoering van het vmbo.

Hypothese 1b:

Na de invoering van het vmbo zijn leerlingen evenveel blijven zitten en zijn ze niet vaker afgestroomd naar een lager onderwijsniveau in vergelijking met door te stromen binnen hetzelfde niveau, dan in de periode van voor de invoering van het vmbo.

Sociaal milieu

Het onderwijs is aan de ene kant een grote gelijkmaker in deze trend, omdat het een producent is van kansen voor iedereen en dat als een individu gemotiveerd is en hard werkt er veel mogelijk is. Echter aan de andere kant is onderwijs ook het doorgeefluik van ongelijkheid. De rechtstreekse overdrachten zijn minder geworden door beleid van de overheid, maar kinderen helpen om vooruit te komen gaat nog wel via compenserende strategieën via het onderwijs (Bourdieu, 1973). Dit gaat via cultureel kapitaal, sociaal kapitaal en financieel kapitaal. Deze drie compenserende strategieën worden hieronder uitgelegd.

Wat volgens Bourdieu een rol speelt is cultureel kapitaal. Bourdieu onderscheidt drie vormen van cultureel kapitaal. De belichaamde staat, die bestaat uit de geletterdheid en culturele kennis en competenties. De geobjectiveerde staat bestaat uit fysieke objecten, zoals boeken en schilderijen. Ten slot bevat de geïnstitutionaliseerde staat onder meer de behaalde diploma's.

Kinderen die in hun jeugd veel cultuur kapitaal opdoen zijn in staat om zich beter thuis te voelen op school en beter te presteren, omdat ze meer schoolse kennis hebben en houdingen, opvattingen en smaak die kenmerkend zijn voor hoge sociale posities. Volgens Bourdieu maakt kennis van cultureel kapitaal het mogelijk om toegang te krijgen tot hogere sociale posities binnen een samenleving. Kinderen van ouders met veel cultureel kapitaal zullen het volgens Bourdieu daarom beter doen op school, omdat zij de kennis en waarden van hun ouders overnemen. Daarom proberen hoog opgeleide ouders hun kinderen veel cultureel kapitaal bij te brengen, zodat hun kinderen het beter doen in het onderwijs.

Bourdieu onderscheidt ook sociaal kapitaal. Dat zijn de relaties en netwerken die mensen hebben en die hun in staat stellen invloed uit te oefenen in de samenleving. Door die contacten die ze opdoen kunnen ze stijgen op de sociale ladder. Zo kan contact met mensen van een hoge klasse er voor zorgen dat mensen kapitaal van elkaar overnemen en zo hun kans vergroten in de maatschappij en voor hogere posities in aanmerking komen. Hogere sociale klassen proberen bijvoorbeeld hun

kinderen op scholen te krijgen met veel kinderen uit hoge sociale klassen, zodat hun kinderen daarmee in contact komen (Eck van et al., 2013). Op die manier weten ze het sociaal kapitaal voor hun kinderen te vergroten. Dat betekent dus ook dat hoog opgeleide ouders vmbo scholen willen vermijden, omdat ze denken dat daar leerlingen uit lagere sociale klasse zitten. Daardoor kunnen ze niet hun sociaal kapitaal vergroten, wat ze wel kunnen doen op het havo/vwo.

Volgens Bourdieu (1973) speelt financieel kapitaal ook een rol bij de positie en de invloed die mensen bereiken in een samenleving. Financieel kapitaal zijn de financiële middelen die mensen tot hun beschikking hebben, bijvoorbeeld vermogen of liquide middelen. Mensen kunnen deze middelen vergaren door te werken, maar ook afkomst speelt een rol. Zo proberen rijke ouders de economische situatie van hun kinderen positief te beïnvloeden door hun bijvoorbeeld financieel te steunen tijdens hun studie tijd. Dit kan een positief effect hebben op hun leerprestaties en hun algemene ontwikkeling.

Volgens Eck van et al., (2013) is er een ontwikkeling waarbij hoog opgeleide ouders enerzijds meer ambitie hebben en druk uitoefenen om hun kind op een zo hoog mogelijk onderwijstype te laten volgen en anderzijds dat de hoogopgeleide ouders meer hun kind ondersteunen en de leerlingen een meer schoolgerichte houding ontwikkelen door stimulans van de ouders.

Op basis van bovenstaande literatuur verwacht ik dat leerlingen uit een hoger sociaal milieu beter in staat zijn zich te handhaven op het onderwijsniveau waar ze zitten, dan leerlingen van een lager sociaal milieu. Dit komt omdat leerlingen uit een hoger sociaal milieu de beschikking hebben over meer hulpbronnen, een meer schoolgerichte houding hebben, een beter netwerk hebben en meer hulp van hun ouders krijgen bij school.

Dit leidt tot de volgende hypothese:

Hypothese 2a:

Sociale herkomst heeft een positief effect op de keuze voor het havo/vwo versus mavo/vbo dan wel vmbo.

Hypothese 2b:

Leerlingen uit een hoog sociaal milieu hebben minder kans om te blijven zitten of om af te stromen naar een lager niveau in het voortgezet onderwijs.

Hoog opgeleide ouders beïnvloeden hun kinderen op directe en indirecte manieren om hun kinderen op een zo hoog mogelijk onderwijsniveau te krijgen en te houden. Na de invoering van het vmbo is dit effect gestegen, is de verwachting, omdat het vmbo een minder goed imago heeft onder leerlingen, ouders en basisscholen dan de mavo vroeger had. De mavo was een vrij sterk merk. Het vmbo staat onderaan in het onderwijsgebouw en heeft als beeld dat het het afvalputje is van het voortgezet onderwijs onder hoogopgeleide ouders. Hoog opgeleide ouders zetten van alles in om te voorkomen dat hun kind naar het vmbo moet en dat hun kind ook niet afstroomt naar het vmbo op een later moment (Eck van et al., 2013).

Dat leidt tot de volgende hypothese:

Hypothese 3a

Het effect van sociale herkomst op de keuze voor voortgezet onderwijs is versterkt na de invoering van het vmbo.

Hypothese 3b

Het effect van sociale herkomst op zitten blijven en afstroom is toegenomen na de invoering van het vmbo.

Zoals al eerder genoemd in deze scriptie is er een algemene trend dat leerlingen na de invoering van het vmbo hoger zijn gaan kiezen. Verder is het zo dat er doordat het vmbo een negatief imago heeft, dit meer vermeden wordt en er dus vaker voor het havo/vwo wordt gekozen. Daarnaast is er dus een wat groter verschil ontstaan tussen de cito toets score en de adviezen die de scholen geven. De adviezen van de scholen zijn hoger dan de cito toets score geworden. De verwachting is dat leerlingen die eerst net niet naar het havo/vwo konden gaan nu net wel een advies voor het havo/vwo krijgen en er dus meer naar toe gaan dan voor de invoering van het vmbo.

Hypothese 4a

De groep die een mavo advies score op de cito toets heeft kiest na de invoering van het vmbo vaker voor het havo/vwo.

Hypothese 4b

De groep die een mavo/havo advies score op de cito toets heeft kiest na de invoering van het vmbo vaker voor het havo/vwo.

Hoofdstuk 3. Onderzoeksaanpak

Type onderzoek

Het type onderzoek dat ik heb gedaan is een evaluatie met een voor en een na meting. Er wordt voor de invoering van het vmbo een meting gedaan en er wordt na de invoering van het vmbo een meting gedaan bij groep 8 leerlingen als ook op welke positie ze in het voortgezet onderwijs zitten na het volgen van twee jaar voortgezet onderwijs. De voor en na meting betreffen twee groepen leerlingen in een andere periode die verschillende keuze opties hadden. Er wordt naar een aantal kenmerken gekeken en die kenmerken zijn hetzelfde in de voor en de na meting. Het vmbo is ingevoerd in het jaar 1999 en de voormeting wordt gedaan in het jaar 1996/1997 en de nameting in het jaar 2000/2001. Op deze manier wordt gemeten of de invoering van het vmbo heeft geleid tot een andere onderwijskeuze. In de PRIMA data staat ook op welk niveau de leerlingen zich bevinden na het volgen van twee jaar voortgezet onderwijs, dus op die manier kan ook worden gekeken of er sprake is van opstroom of afstroom of zittenblijven in het onderwijs. Met behulp van de evaluatie kan verder worden gekeken wat er met de invloed van sociale herkomst is gebeurd op de onderwijskeuze die leerlingen en hun ouders maken in groep 8 en af ze zich weten te handhaven op dat niveau voor en na de invoering van het vmbo.

Data

Voor dit onderzoek maak ik gebruik van het PRIMA data bestand. Dat is een grootschalig onderzoek uitgevoerd door het ITS en het SCO-Kohnstamm Instituut. Bij dit onderzoek wordt het basisonderwijs in beeld gebracht en ook worden de leerlingen nog gevolgd in het voortgezet onderwijs tot en met het derde leerjaar. Niet alleen het reguliere basisonderwijs maakt onderdeel uit van de PRIMA data ook het speciaal onderwijs. Dat wordt echter niet meegenomen in deze scriptie. In het schooljaar 1994/1995 is gestart met het PRIMA onderzoek door leerlingen te volgen die in groep 2,4,6 en 8 zitten. Voor dit onderzoek hebben wij alleen gebruik gemaakt van de data van leerlingen uit groep 8. Om de twee jaar stroomt een groep uit het cohort, omdat ze het primair onderwijs verlaten en komt er een nieuwe groep jonge kinderen erbij. De groep die uitstroomt wordt nog wel gevolgd door te kijken hoe hun onderwijsloopbaan verder gaat tot het derde jaar van het voortgezet onderwijs. Het PRIMA onderzoek liep tot 2002. Ik maak voor deze scriptie gebruik van de data van het schooljaar 1996/1997 en het schooljaar 2000/2001, omdat bij deze data ook de positie van de leerlingen in het derde jaar van het voortgezet onderwijs bekend is. Bij deze data zijn 600 basisscholen betrokken en in totaal 60.237 leerlingen. Hiervan zaten er 12.035 leerlingen in groep 8. Er kan een onderscheid worden gemaakt tussen de 420 scholen die in de representatieve steekproef zaten en de 180 scholen

die in de aanvullende steekproef zaten. In de aanvullende steekproef was er namelijk een hoge concentratie van allochtone en autochtone kinderen uit de lagere sociaal - economische milieus. Dat was nodig zodat ook naar het achterstandsbeleid kon worden gekeken. De data zijn representatief op het gebied van schoolscore, richting, provincie en urbanisatiegraad. De schoolscore staat voor de sociaal-etnische samenstelling van de leerlingpopulatie van een school en is door het ministerie van Onderwijs Cultuur en Wetenschap berekend. De richting staat voor of een school openbaar, protestants of rooms-katholiek of overig bijzonder is.

De data zijn verzameld door middel van vragenlijsten. Er zijn verschillende partijen benaderd door middel van vragenlijsten. De leerlingen zelf, de ouders van de leerlingen bij groep 2 leerlingen, de leerkrachten van de leerlingen en de directies van scholen waar de leerlingen op zitten. Er is door middel van het PRIMA onderzoek inzicht gekomen in een aantal leerlinggegevens, zoals de sociaal, culturele en etnische achtergrond van de leerling en het gezin, de taal-, reken- en leestoetsen, de intelligentietest, het leerlingprofiel, het schoolwelbevinden en de uitstroomgegevens. De toetsen zijn afgenomen om het niveau te meten en de ontwikkeling die een leerling doormaakt te monitoren. Door ziekte of door het veranderen van school hebben niet alle leerlingen alle toetsen kunnen afnemen. De verhouding tussen het totale aantal opgegeven leerlingen en het aantal leerlingen dat ten minste een toets heeft gemaakt is voor alle basisschool leerlingen 96,4 %.

Van de helft van de groep 8 leerlingen is ook onderzocht wat de positie in het 1^e en 3^e leerjaar is door het na te vragen bij de middelbare school waar ze op zaten.

Datapreparatie

Er is dus gebruik gemaakt van de PRIMA data 1996/1997 en 2000/2001. Deze bestanden zijn bij elkaar gevoegd en daarnaast is de positie van het 1^e leerjaar en de positie na het volgen van twee jaar voortgezet onderwijs aan het databestand toegevoegd. Er is gekoppeld op leerlingnummer. Er is een aantal leerlingen afgevallen, omdat van hun niet de positie in het 1^e leerjaar en/of na twee jaar voortgezet onderwijs bekend was. Die zijn doelbewust niet gevolgd tijdens hun loopbaan in het voortgezet onderwijs, omdat er al voldoende data beschikbaar was bij de steekproef die zou worden gevolgd. Na het koppelen van de datasets zijn er 8367 respondenten overgebleven. 3951 uit het jaar 1996/1997 en 4416 respondenten uit het jaar 2000/2001.

Operationalisering

Afhankelijke en onafhankelijke variabele

Jaar

Het databestand bestaat uit leerlingen die in het schooljaar 1996/1997 in groep 8 zaten van de basisschool en in het schooljaar 2000/2001 in groep 8 zaten. Die zijn gevolgd tot het derde jaar van het voortgezet onderwijs. Uit het schooljaar 1996/1997 komen 3951 respondenten en uit het schooljaar 2000/2001 komen 4416 respondenten.

Onderwijspositie 1^e jaar

Van de groep 8 leerlingen die gevolgd zijn in het 1^e jaar van het voortgezet onderwijs is de onderwijspositie bekend die zij toen hadden. Door de invoering van het vmbo in 1999 zijn niet alle onderwijscategorieën gelijk. Volgens Eck van et al., (2013) is het vbo onderwijs te vergelijken met de onderste twee categorieën van het vmbo. De basisberoepsgerichte leerweg (bbl) en de kaderberoepsgerichte leerweg (kl). En volgens diezelfde auteurs zijn de bovenste twee categorieën van het vmbo te vergelijken met de vroegere mavo. Dit zijn gemengde leerweg (gl) en de theoretische leerweg (tl). De categorie ivbo en de opvolger lwoo zijn niet meegenomen in de analyse, omdat die niet met elkaar te vergelijken zijn. Het lwoo is namelijk geen aparte onderwijssoort meer, maar een extra ondersteuning geworden voor vmbo leerlingen.

Daardoor is er een aantal leerlingen afgevallen. In de onderstaande tabel is de verdeling te zien van de onderwijspositie in het 1^e jaar bij de cohorten 1996/1997 en 2000/2001. In de tabel is te zien dat er een toename is van de keuze voor havo en vwo. Van 34,8 % in het schooljaar 1996/1997 tot 38,5 % in het schooljaar 2000/2001. Hierbij zijn de scores van havo, havo/vwo en vwo uit onderstaande tabel bij elkaar opgeteld.

Tabel 1. Onderwijspositie in het 1^e leerjaar van het voortgezet onderwijs

	1996/1997	2000/2001
Vbo (vmbo kl en bbl)	17,9 % (706)	11,8 % (522)
Vbo/mavo (vmbo)	11,6 % (458)	20,8 % (920)
Mavo (vmbo gm en tl)	12,5 % (495)	10,1 % (445)
Mavo/havo (vmbo-gl & tl/havo)	23,1 % (912)	18,7 % (826)
havo	1,4 % (57)	3,0 % (134)
Havo/vwo	26,3 % (1040)	28,2 % (1244)
vwo	7,1 % (283)	7,3 % (325)
totaal	100 % 3951	100 % (4416)

Bron: Prima data

Onderwijspositie 3e schooljaar

De leerlingen zijn vervolgens ook gevolgd tot hun onderwijspositie na het volgen van twee jaar voortgezet onderwijs. Er is gekozen voor dezelfde indeling in onderwijstypes als bij het 1^e jaar om het goed vergelijkbaar te houden. Te zien is dat er een toename is aan het havo/vwo in het schooljaar 2000/2001 ten opzichte van het schooljaar 1996/1997. In 1996/1997 was het 38,9 % en in 2000/2001 was het 44,1 %. Dat is een verschil van 5,2 %. Dat verschil komt doordat leerlingen uit de groep mavo /havo een keuze hebben gemaakt na twee jaar voortgezet onderwijs voor ofwel de mavo of het havo/vwo.

Tabel 2 Onderwijspositie na het volgen van twee jaar voortgezet onderwijs

	1996/1997	2000/2001
Vbo (vmbo kl en bbl)	27,8 % (1095)	26,4 % (1164)
Vbo/mavo (vmbo)	1,3 % (52)	1,4 % (64)
Mavo (vmbo gm en tl)	31,5 % (1246)	28,0 (1238)
Mavo/havo (vmbo-gl & tl/havo)	0,6 % (25)	0 % (0)
havo	18,9 % (745)	22,9 % (1013)
Havo/vwo	1,1 % (43)	0 % (0)
vwo	18,9 % (745)	21,2 % (937)
totaal	100 % (3951)	100 % (4416)

Bron: Prima data

Onderwijsplek na twee jaar voortgezet onderwijs

Bij de leerlingen die zijn gevolgd is ook de plek bekend die ze hebben na het volgen van twee jaar voortgezet onderwijs. Het blijkt dat in 1996/1997 7,6 procent nog in het tweede jaar zat en dus een

keer was blijven zitten. 92,4 procent van de leerlingen is door gestroomd naar het derde leerjaar van het voortgezet onderwijs.

Na de invoering van het vmbo is het zittenblijven wat afgenomen. Zo zit er na het volgen van twee jaar voortgezet onderwijs in het schooljaar 2000/2001 4,1 procent van de leerlingen nog in het tweede jaar en is 95,9 % van de leerlingen doorgestroomd naar het derde leerjaar van het voortgezet onderwijs.

Tabel 3. Positie in het voortgezet onderwijs na het volgen van twee jaar voortgezet onderwijs.

Plek na twee jaar	Tweede klas	Derde klas
v.o.		
1996/1997	7,6 %	92,4 %
2000/2001	4,1 %	95,9 %
Totaal	100 %	100 %

Bron: Prima data

Opleidingsniveau vader en moeder

Er is gevraagd naar het opleidingsniveau van de vader en de moeder. Variërend van lager onderwijs tot en met hbo/universiteit. Het opleidingsniveau van de vader en moeder is gebruikt om de variabele sociaal milieu te meten. Hoe hoger het opleidingsniveau, des te hoger het sociaal milieu is van de ouders van de leerling.

Tabel 4. Het opleidingsniveau van de vader en moeder van de leerlingen.

Opleidingsniveau Vader	O
	p
	l
	e
	i
	d
	i
	n
	g

s
n
i
v
e
a
u

M
o
e
d
e
r

opleidingsniveau	1996	2000	1996	2000
Lager onderwijs	17,1 %	12,3 %	20,0 %	15,7 %
Lager beroeps onderwijs	39,9 %	37,4 %	39,6 %	35,2 %
Middelbaar beroepsonderwijs	26,6 %	29,1 %	30,2 %	33,9 %
Hbo/universiteit	16,4 %	21,2 %	10,2 %	15,2 %
Totaal	100 %	100 %	100 %	100 %

Bron: Prima data

Te zien is in bovenstaande tabel dat het opleidingsniveau gestegen is voor zowel de vader als de moeder van de leerlingen in de periode 1996 en 2000 en dat het opleidingsniveau van de vaders hoger is dan van de moeders.

Leerlingnummer

De vier verschillende data bestanden zijn gekoppeld door middel van het leerlingnummer. Bij twee bestanden was het leerlingnummer al aanwezig en bij twee bestanden moest het worden berekend aan de hand van het schoolnummer, volgnummer en groepsnummer van een respondent.

Controlevariabelen

Er is gecontroleerd voor de variabele gezinssamenstelling. Hiermee wordt bekeken of een leerling bij beide ouders woont of alleen bij de moeder of alleen bij de vader. Uit onderzoek van Colpin et al. 2000 en van der Heide 2010 blijkt dat een kind uit een eenoudergezin meer kans heeft op problemen tijdens het opgroeien dan een kind uit een tweeoudergezin. Ook zijn de prestaties op school slechter dan gemiddeld. Daarom heb ik ervoor gekozen om hiervoor te controleren. 10,5 % van de respondenten in de dataset die voor deze scriptie wordt gebruikt leeft in een eenoudergezin.

Daarnaast is er gecontroleerd op het advies wat een leerling heeft gekregen van zijn basisschool docent in groep 8. Dit advies speelt een belangrijke rol bij de onderwijskeuze van de leerling. Zo is in het schooljaar 2014/2015 het advies van de basisschool docent in groep 8 leidend voor de keuze van het voortgezet onderwijs van de leerling. De cito toets score wordt niet meer meegenomen bij de keuze, er wordt alleen nog maar gekeken naar het advies.

Verder is ook de variabele geslacht meegenomen. Uit onderzoek van Boschloo (2012) blijkt dat meisjes beter presteren op school dan jongens. Ze halen wat hogere cijfers en zitten ook op hogere onderwijsniveaus. Vanwege dat verschil heb ik besloten om deze variabele mee te nemen als controle variabele. In het databestand wat wordt gebruikt voor deze scriptie bestaat 50,9 % uit meisjes en 49,1 % uit jongens.

Ook is de variabele etniciteit meegenomen. Deze zit in de dataset als geboorteland vader en geboorteland moeder. Uit onderzoek van Driessen & Veen (2003) blijkt dat allochtone kinderen een achterstand hebben ten opzichte van autochtone kinderen in het onderwijs. Allochtone kinderen halen lagere cijfers op toetsen en stromen naar lagere vormen van voortgezet onderwijs door en blijven vaker zitten. De mate van achterstand van de etnische minderheden verschilt per groep, maar is het grootst voor de Turkse en Marokkaanse groepen. Vanwege dat verschil wordt deze variabele meegenomen in de analyse. In de dataset die voor deze scriptie is gebruikt is 76,1 % van de vaders van de leerlingen afkomstig uit Nederland en 23,9 % is afkomstig uit andere landen. Van de moeders is 77,3 % afkomstig uit Nederland en 22,7 % afkomstig uit andere landen.

Uit onderzoek van Duinen (2012) blijkt dat leeftijd ook een rol speelt bij de onderwijsprestaties, daarom is deze variabele ook meegenomen. Uit het onderzoek komt naar voren dat leerlingen van groep 7 van de basisschool die jonger zijn minder goed presteren, dan de oudere leeftijdsgenoten. Vanwege dit verschil is besloten om deze variabele mee te nemen in het onderzoek. Van de respondenten is 0,5 % 10 jaar, 59,1 % 11 jaar, 37,4 % is 12 jaar 3,0 % is 13 jaar.

Ten slotte wordt er nog gecontroleerd of een leerling de cito toets heeft gemaakt en wat de score daarvan was. Dit is relevant omdat uit onderzoek van Aarsen (2013) blijkt dat de cito toets een goede voorspeller is van het advies van de leerkracht. Zo zou 63 % van de leerlingen volgens de cito toets score op hetzelfde advies uitkomen als de leerkracht. Van de respondenten uit de dataset die wij gebruiken heeft 79,7 % de cito toets gemaakt in groep 8. De score voor de cito toets varieert bij de respondenten tussen de 503 als laagste score en 550 als hoogst score. Gemiddeld scoren de respondenten een score van 535,1 op de cito toets. Volgens de cito hoort bij een cito toets score van tussen de 530 en 535 een mavo advies en geldt bij een cito toets score van tussen de 535 en 540 een mavo/havo advies. Dat zijn de algemene richtlijnen die de cito voorschrijft.

Onderzoeksdesign

In dit onderzoek wordt gebruik gemaakt van multinominale logistische regressie analyse. Er zijn drie verschillende afhankelijke variabelen. De keuze voor voortgezet onderwijs in het eerste jaar van het voortgezet onderwijs, zittenblijven en afstroom. Vervolgens zijn er voor elke afhankelijke variabele vijf verschillende modellen gemaakt. Hiermee kunnen vervolgens de hypothesen worden getoetst.

Hoofdstuk 4 Resultaten

In hoofdstuk 4 worden de resultaten van deze scriptie besproken. Met behulp van de PRIMA data is een analyse gemaakt. In het begin van het hoofdstuk zullen vooral beschrijvende tabellen worden weergegeven. Bij deze tabellen staat aangegeven waarom ervoor is gekozen om die in de scriptie te zetten en staat uitgelegd wat de resultaten uit de tabel betekenen. Ook worden de hypothesen getoetst. Aan het eind van hoofdstuk 4 komt de regressie analyse aan bod. Hierin worden met behulp van verschillende modellen de hypothesen getoetst.

Er komen tabellen aan bod over of de gegeven adviezen van vakleerkrachten van groep 8 voor het niveau van voortgezet onderwijs zijn gestegen en wat dan de daadwerkelijke positie is van leerlingen in het eerste jaar, na de invoering van het vmbo. Verderop bij tabel 7a en 7b wordt gekeken of leerlingen die op de cito toets een mavo score of mavo/havo score hadden hoger zijn gaan kiezen, na de invoering van het vmbo. In tabel 8 en 9 wordt gekeken of dat het hogere kiezen ook daadwerkelijk heeft geleid tot hogere onderwijsposities na twee jaar voortgezet onderwijs. In tabel 10 wordt bekeken of het hogere kiezen heeft geleid tot meer zitten blijven bij leerlingen die een mavo advies hebben, omdat het zou kunnen dat die het hogere niveau na de invoering van het vmbo minder goed aankunnen en daardoor uitvallen. Vervolgens worden in tabel 11 en 12 gekeken naar de positie in het eerste jaar van het voorgezet onderwijs uitgesplitst naar opleidingsniveau van de ouders. Hierdoor kan bekeken worden wat het effect is van sociaal milieu op de keuze voor voortgezet onderwijs van leerlingen. Ten slotte wordt in tabel 13 en 14 gekeken naar het zittenblijven na twee jaar voortgezet onderwijs. Dit wordt uitgesplitst naar het opleidingsniveau van de ouders.

Beschrijvende analyses

De veronderstelling is dat er hoger is geadviseerd door de leerkrachten in groep 8. In tabel 5 is te zien of dat ook klopt.

Tabel 5: Advies leerkracht basisschool voor type voortgezet onderwijs

	1996/1997	2000/2001
Advies vbo/mavo/vmbo	52,1 %	49,6 %
Advies mavo/havo	13,7	11,0
Advies havo/vwo	34,2 %	39,4 %

Bron: Prima data

Het blijkt dat de leerkrachten van groep 8 hogere adviezen hebben gegeven voor het voortgezet onderwijs. Zo wordt in het jaar 2000/2001 5 % meer het advies havo/vwo gegeven dan in het schooljaar 1996/1997. De daling zit hem zowel in het gemengde advies mavo/havo en vbo/mabo/vmbo. Het hogere advies kan een reden zijn waarom er hoger gekozen wordt gekozen door leerlingen. Het is in de lijn met de verwachting van de 1^e hypothese die stelt dat er in het schooljaar 2000/2001 hoger wordt gekozen door leerlingen. In tabel 6 zal worden bekeken of de leerlingen uit het voortgezet onderwijs ook daadwerkelijk hoger zijn gaan kiezen na de invoering van het vmbo.

Tabel 6: Onderwijspositie 1^e jaar

	1996/1997	2000/2001
Positie 1 ^e jaar vbo/mavo/vmbo	42,0 %	42,7 %
Positie 1 ^e jaar mavo/havo	23,1 %	18,7%
Positie 1 ^e jaar havo/vwo	34,8 %	38,5 %

Bron: Prima data

In tabel 6 is de onderwijspositie in het 1^e jaar weergegeven. Te zien is dat er een toename is van leerlingen aan het havo/vwo in het jaar 2000/2001 in vergelijking met het jaar 1996/1997. Het is dus in de lijn met de verwachting dat er hoger gekozen wordt door leerlingen na de invoering van het vmbo. Echter er wordt niet minder voor het vmbo zelf gekozen. Hiermee wordt hypothese 1a slechts gedeeltelijk bevestigd. Een mogelijke verklaring voor duidelijkere keuze voor havo/vwo is dat leerlingen die een mavo of mavo/havo score hadden op de cito toets nu vaker voor het havo/vwo zijn gaan kiezen. Hier wordt in tabel 7a en 7b op ingegaan.

Om hypothese 4a te beantwoorden is het nodig om te kijken naar de cito toets score van leerlingen die op basis van de cito toets score het advies mavo zouden krijgen. De score voor mavo advies ligt tussen de 530 en 535. De vraag is of deze groep leerlingen na de invoering van het vmbo onderwijs een andere keuze maakt voor het voortgezet onderwijs. De verwachting is dat deze groep na de invoering van het vmbo vaker voor het mavo/havo of het havo/vwo kiezen.

Tabel 7a: positie in het 1^e jaar van het voortgezet onderwijs van leerlingen met een cito toets score die op mavo advies zou duiden (530-535)

	1996/1997	2000/2001
Keuze vbo/mavo/vmbo	47,5 %	58,3 %
Keuze mavo/havo	40,2 %	34,2 %
Keuze havo/vwo	12,3 %	7,5 %

Bron: Prima data

Uit tabel 7a blijkt dat er lager is gekozen in het schooljaar 2000/2001 dan in het schooljaar 1996/1997 door de groep leerlingen die een mavo cito toets score heeft gehaald. Het verschil is vrij groot. Zo is er in het schooljaar 2000/2001 een toename van 10,8 % van de keuze voor vbo/mavo/vmbo, terwijl van de totale populatie er juist minder leerlingen naar het vmbo zijn gegaan. Hiermee wordt hypothese 4a verworpen. Die stelde dat er sprake zou zijn van een hogere keuze van deze groep leerlingen, maar dat blijkt niet het geval te zijn. Hieruit blijkt niet dat de groep die rond het niveau mavo heeft, na de invoering van het vmbo koste wat kost het vmbo wil vermijden.

Tabel 7b: positie in het 1^e jaar van het voortgezet onderwijs van leerlingen met een cito toets score die op mavo/havo advies zou duiden (533-537)

	1996/1997	2000/2001
Keuze vbo/mavo/vmbo	35,2 %	44,4 %
Keuze mavo/havo	46,6 %	40,1 %
Keuze havo/vwo	18,2 %	15,5%

Bron: Prima data

Om hypothese 4b te beantwoorden is er gekeken naar de keuze voor voortgezet onderwijs van leerlingen die een mavo/havo advies zouden horen krijgen. In tabel 7b is te zien dat er een flinke toename is van de keuze voor vmbo in het jaar 2000/2001 in het eerste leerjaar van het voortgezet onderwijs en een afname voor de keuze voor mavo/havo en havo/vwo onder de leerlingen die een score hadden dat zou duiden op mavo/havo advies. De verwachting was juist dat deze groep vaker de havo/vwo zou kiezen, maar dat is niet het geval, daarom wordt hypothese 4b dan ook verworpen.

Het blijkt dus dat er in het schooljaar 2000/2001 vaker voor havo/vwo wordt gekozen dan in het schooljaar 1996/1997. In tabel 8 en tabel 9 wordt bekeken of dat vastgehouden kan worden na twee jaar voortgezet onderwijs

Tabel 8. Onderwijspositie in het schooljaar 1996/1997 in het 1^e jaar en na twee jaar voortgezet onderwijs.

1996/1997	1 ^e jaar	Na twee jaar voortgezet onderwijs
Vbo/mavo/vmbo	42,0 %	60,5 %
Mavo/havo	23,1 %	0,6 %
Havo/vwo	34,8 %	38,9 %

Bron: Prima data

Tabel 9. Onderwijspositie in het schooljaar 2000/2001 in het 1^e jaar en na twee jaar voortgezet onderwijs.

2000/2001	1 ^e jaar	Na twee jaar voortgezet onderwijs
Vbo/mavo/vmbo	42,7 %	55,8 %
Mavo/havo	18,7%	0,0 %
Havo/vwo	38,5 %	44,2 %

Bron: Prima data

Uit tabel 8 en 9 blijkt dat er in beide jaren veel leerlingen niet is gelukt om de havo te halen die in de mavo/havo klassen zaten. De meeste leerlingen in deze klassen stromen door naar de mavo en halen de havo niet. In vergelijking met 1996/1997 zitten er 5,3 % meer leerlingen op het havo/vwo in het jaar 2000/2001.

In Tabel 8 en 9 is te zien dat de onderwijspositie van leerlingen na het volgen van twee jaar voortgezet onderwijs hoger is geworden. De vraag is of dit gevolgen heeft voor zittenblijven van de

groep die mavo advies heeft gekregen en dus in het schooljaar 2000/2001 hoger is terecht gekomen, dan in het schooljaar 1996/1997. In tabel 10 is te zien in hoeverre ze zich kunnen handhaven.

Tabel 10. Onderwijspositie na twee jaar voortgezet onderwijs van de groep leerlingen met het advies mavo

---

1996/1997	2 ^e klas	9 %
	3 ^e klas	91 %
2000/2001	2 ^e klas	4,6 %
	3 ^e klas	95,4 %

Bron: Prima data

In tabel 10 is te zien dat voor de groep leerlingen met mavo advies het zittenblijven is afgenomen in het schooljaar 2000/2001 met 4,4 %. Dat betekent dat leerlingen met een mavo advies na de invoering van het voortgezet onderwijs minder vaak blijven zitten, dan voor de invoering van het vmbo. Dit terwijl onder leerlingen van alle niveaus na het doorlopen van de onderbouw de onderwijspositie is gestegen. Hieruit blijkt dus dat er hoger gekozen wordt en dat deze positie ook worden vastgehouden. Ook voor de groep mavo die in het schooljaar 2000/2001 hoger terecht is gekomen. In hypothese 1b wordt gesteld dat het zittenblijven gelijk is gebleven, maar tabel 10 geeft een indicatie waaruit blijkt dat dat wel eens niet het geval zou kunnen zijn. Bij de regressie analyse wordt dit nader getoetst.

Een andere vraagstelling gaat over het effect van sociaal milieu op de keuze voor voortgezet onderwijs. In tabel 11 en 12 is hier descriptief een antwoord op gegeven.

Tabel 11: Opleidingsniveau ouders in 1996/1997 en de onderwijspositie van hun kind in het eerste jaar van het voortgezet onderwijs

1996/1997 moeder	Vbo/mavo/vmbo	Mavo/havo	havo/vwo
Lager onderwijs	58,8 %	21,2 %	20,0 %
Lager beroepsonderwijs	52,8 %	22,9 %	24,3 %
Middelbaar beroepsonderwijs	27,8 %	24,4 %	47,8 %
Hbo/universiteit	14,4 %	16,3 %	69,2 %
Vader			
Lager onderwijs	59,3 %	20,9 %	19,8 %
Lager beroepsonderwijs	52,2 %	23,8 %	23,4 %
Middelbaar beroepsonderwijs	30,9 %	25,9 %	43,2 %
Hbo/universiteit	16,2 %	16,7 %	67,2 %

Bron: Prima data

Tabel 12: Opleidingsniveau ouders in 2000/2001 en de onderwijspositie van hun kind in het eerste jaar van het voortgezet onderwijs

2000/2001 moeder	Vbo/mavo/vmbo	Mavo/havo	havo/vwo
Lager onderwijs	58,2 %	19,2 %	22,7 %
Lager beroepsonderwijs	54,7 %	19,6 %	25,7 %
Middelbaar beroepsonderwijs	35,2 %	19,1 %	45,7 %
Hbo/universiteit	15,5 %	14 %	70,5 %
Vader			
Lager onderwijs	59,1 %	19,0 %	21,9 %
Lager beroepsonderwijs	54,0 %	20,1 %	25,9 %
Middelbaar beroepsonderwijs	35,3 %	19,0 %	45,7 %
Hbo/universiteit	19,5 %	14,5 %	66,0%

Bron: Prima data

Uit tabel 11 en 12 blijkt dat kinderen van een hoog opgeleide ouder veel vaker op het havo/vwo zitten, dan kinderen van een ouder die alleen lager onderwijs heeft afgerond. Dat geldt voor beide schooljaren. Hieruit blijkt dat er een grote invloed is van het opleidingsniveau van de ouders op het soort voortgezet onderwijs wat een leerling daadwerkelijk gaat volgen. Er zijn wel een paar kleine veranderingen opgetreden voor en na de invoering van het vmbo, maar de trend blijft heel duidelijk dat het opleidingsniveau van de ouders nog steeds een grote rol speelt bij de onderwijspositie van het kind. Dit is in lijn met de verwachting van hypothese 2a waarin wordt gesteld dat er een positief effect is sociaal milieu op het opleidingsniveau van de leerlingen. Dat houdt in dat leerlingen van hoger opgeleide ouders vaker naar het havo/vwo gaan, dan leerlingen van lager opgeleide ouders.

Tabel 13: Het aantal leerlingen wat is blijven zitten aan de hand van het opleidingsniveau van de moeder van de leerling

Opleidingsniveau moeder	2 ^e klas	3 ^e klas
Lager onderwijs	8,2%	91,8 %
Lager beroepsonderwijs	5,8 %	94,2 %
Middelbaar beroepsonderwijs	4,4 %	95,6 %
Hbo / Universiteit	5,2 %	94,8 %
Totaal	5,7 %	94,3 %

Bron: Prima data

Tabel 14: Het aantal leerlingen wat is blijven zitten aan de hand van het opleidingsniveau van de vader van de leerling

Opleidingsniveau vader	2 ^e klas	3 ^e klas
Lager onderwijs	10,4 %	89,6 %
Lager beroepsonderwijs	5,2 %	94,7 %
Middelbaar beroepsonderwijs	4,9 %	95,1 %
Hbo / Universiteit	4,3 %	95,7 %
Totaal	5,7 %	94,3 %

Bron: Prima data

Uit tabel 13 en 14 blijkt dat leerlingen van lager opgeleiden ouders vaker blijven zitten, dan leerlingen van hoger opgeleide ouders. Vooral als de vader alleen lager onderwijs heeft gehad, dan is die kans relatief groot dat het kind blijft zitten. Dit is een bevestiging van hypothese 2b waarin wordt gesteld dat leerlingen van een hoger sociaal milieu minder kans hebben om te blijven zitten, dan leerlingen van een laag sociaal milieu.

Multinominale logistische regressieanalyse

Met behulp van multinominale logistische regressie zijn een aantal analyses gedaan, deze zullen in de tabellen 15, 16 en 17 worden gepresenteerd.

In de vijf modellen die worden getoond komen de β en de standaardfout aan bod. Er wordt verder bekeken of de β significant afwijkt van nul. Als deze waarde significant is, dan wordt het bij een significantieniveau tussen de 0,01 en 0,05 met een asterisk genoteerd (*) en bij een significantie lager dan 0,01 wordt het met twee asterisken genoteerd (**). Het eerste model laat zien wat de invloed van jaartal is. Hier is voor gekozen, omdat op deze manier kan worden bekeken of er een verschil is tussen de periode 1996/1997 en de periode 2000/2001. In het tweede model wordt geanalyseerd wat de invloed is van het opleidingsniveau van beide ouders. Op deze manier kan worden bepaald of er een invloed is van sociaal milieu. In het derde model worden model 1 en 2 bij elkaar gevoegd en wordt bekeken of ze onder controle van elkaar nog steeds gelden. In model 4 wordt het model uitgebreid met een aantal controle variabele, waaronder leeftijd en geslacht om zo te kijken of de effecten van opleidingsniveau van de ouders en jaartal nog steeds gelden. Ten slotte wordt in model 5 een interactie effect tussen het opleidingsniveau van de ouders en jaar toegevoegd, om te kijken of het effect van sociaal milieu gestegen is in het schooljaar 2000/2001 in vergelijking met het schooljaar 1999/1997 op de keuze voor voortgezet onderwijs, afstroom en zittenblijven. De modelopbouw is hetzelfde bij alle tabellen die zijn gebruikt om de hypothesen te toetsen. De volgorde van de modelopbouw is zo gekozen, omdat zo eerst de effecten afzonderlijk van jaar en opleidingsniveau van de ouders kunnen worden bepaald en vervolgens onder controle van andere variabele kan worden bekeken of dit effect stand houdt. Aan de hand van de paragrafen: Keuze voor voortgezet onderwijs, afstroom en zittenblijven zullen de hypothesen worden getoetst.

De afhankelijke variabele is de keuze voor vbo/mavo, mavo/havo of havo/vwo in het 1^e jaar van het voortgezet onderwijs in de tabel 15. In tabel 16 is de afhankelijke variabele zittenblijven en in tabel 17 is de afhankelijke variabele afstroom.

Keuze voor voortgezet onderwijs en invloed van sociaal milieu en toename sociaal milieu na invoering van het vmbo.

De eerste hypothese was dat leerlingen na de invoering van het vmbo vaker voor het havo/vwo kiezen, dan in de periode voor de invoering van het vmbo. In tabel 15 wordt deze hypothese getoetst. Uit model 1 blijkt dat leerlingen vaker kiezen voor het havo/vwo dan voor de invoering van het vmbo. In model 2 is te zien dat er een positief effect is van het opleidingsniveau van de ouders op de keuze voor havo/vwo. Leerlingen van hoger opgeleide ouders kiezen eerder voor het havo/vwo dan leerlingen van lager opgeleiden ouders. Vervolgens worden in model 3 de variabele jaar en opleidingsniveau van beide ouders getoetst. Hieruit blijkt dat er nog steeds een positief effect is van het opleidingsniveau van de ouders, maar dat leerlingen niet vaker kiezen voor het havo/vwo. Dat betekent dat het opleidingsniveau van de ouders van de leerlingen de toename in de keuze voor havo/vwo verklaart. In model 4 wordt het vorige model uitgebreid met een aantal controle variabele. In dit model wordt hypothese 2a bevestigd dat sociaal milieu een positieve invloed heeft op de keuze voor havo/vwo in het voortgezet onderwijs. Verder komt uit modellen 3 en 4 dat de toename voor de keuze voor havo/vwo wordt verklaard door het opleidingsniveau van de ouders van de leerlingen en dat dus hypothese 1a wordt verworpen.

Ten slotte wordt in model 5 hypothese 3a getoetst die stelt dat het effect van sociaal milieu na de invoering van het vmbo is gestegen. Uit model 5 blijkt dat er een positief effect is van het opleidingsniveau van de moeder en dat dus het effect van sociaal milieu van de moeder is gestegen na de invoering van het vmbo.

Tabel 15: Multinomiale regressie analyse van de keuze voor havo/vwo in het eerste jaar van het voortgezet onderwijs versus vbo/mavo/vmbo

Havo/vwo	Model 1		Model 2		Model 3		Model 4		M	
N=6234	b.	s.e.	b.	s.e.	b.	s.e.	b.	s.e.	b	
Jaartal	0,082*	0,05			-0,064	0,06	-0,188	0,14	-0,664	0,45
Opl.moeder			0,554**	0,04	0,557**	0,04	0,396**	0,10	0,144	0,16
Opl. Vader			0,524**	0,04	0,525**	0,04	0,231**	0,10	0,366*	0,15
Controle variabelen:										
Geslacht (ref jongen)							0,091	0,14	0,095	0,14
Cito toets score							0,259**	0,02	0,259**	0,02
advies							3,219**	0,13	3,23**	0,13
leeftijd							-0,357**	0,13	-0,355**	0,13
Geboorteland vader (ref nl)							0,726*	0,33	0,754*	0

Geboorteland							0,397	0,35	0,404	0,35
Moeder (ref nl)										
Gezin (ref beide ouders)							-0,115	0,33	-0,123	0,33
Interactie:										
opl. Moeder * Jaartal									0,428*	0,20
opl. Vader * Jaartal									-0,23	0,20
constant	-0,184**	0,04	-2,790**	0,10	-2,766**	0,01	-139,52**	8,03	-139,67**	8,05

Bron: Prima data

Zittenblijven

In deze paragraaf worden de hypothesen 1b, 2b en 3b getoetst over het zittenblijven. Eerst zal worden gekeken of het zittenblijven is veranderd en vervolgens of er een effect is van sociaal milieu is op zittenblijven. Ten slotte wordt er bekeken of het effect van sociaal milieu op zittenblijven ook is gestegen na de invoering van het vmbo.

Uit tabel 16 in model 1 blijkt dat er een negatief effect is van jaar op het zittenblijven. Dat betekent dat het zittenblijven is afgenomen na de invoering van het vmbo. In model 2 blijkt dat er een negatief effect is van het opleidingsniveau van vader op het zittenblijven. Leerlingen van hoger opgeleide vaders blijven minder vaak zitten, dan leerlingen van lager opgeleide vaders. In model 3 zijn model 1 en 2 gecombineerd en dan blijkt dat nog steeds leerlingen minder vaker blijven zitten na de invoering van het vmbo en dat leerlingen van hoger opgeleide vaders ook minder vaak blijven zitten. In model 4 is gecontroleerd voor een aantal controle variabele. Het blijkt dat de effecten van jaar en opleidingsniveau uit model 3 stand houden. Dat betekent dat het antwoord op hypothese 1b is dat er minder is blijven zitten en dat het antwoord op hypothese 2b is dat er invloed is van sociaal milieu op blijven zitten. Namelijk dat leerlingen van hoger opgeleide vaders minder blijven zitten, dan leerlingen van lager opgeleide vaders. In model 5 is vervolgens hypothese 3b getoetst, maar het blijkt

dat er geen effect toename in het effect is van het sociaal milieu na de invoering van het vmbo in vergelijking met ervoor, dus deze hypothese wordt verworpen.

Tabel 16: Regressie analyse van zittenblijven. De referentiecategorie is het in de 3^e klas van het voortgezet onderwijs zitten.

Zittenblijven refModel 1	Model 2		Model 3		Model 4		M			
	b.	s.e.	b.	s.e.	b.	s.e.				
categorie 3e							o			
klas							d			
N=6234							e			
							l			
							5			
							b			
							.			
							s			
							.			
							e			
							.			
Jaartal	-0,663**	0,10			-0,686**	0,11	-0,53**	0,13	-0,706*	0,37
Opl.moeder			-0,013	0,08	0,02	0,08	0,046	0,10	0,07	0,14
Opl. Vader			-0,291**	0,08	-0,283**	0,08	-0,28**	0,10	-0,342**	0,14
Controle variabelen:										
Geslacht (ref jongen)							-0,261*	0,13	-0,263*	0,13
Cito toets score							-0,034**	0,01	-0,033**	0,01
advies							-0,105	0,14	-0,119	0,15
leeftijd							-0,064	0,12	-0,066	0,12
Geboorteland							-0,022	0,30	-0,026	0

vader (ref nl)										, 3 0
Geboorteland Moeder (ref nl)						0,102	0,31	0,106		0,30
Gezin (ref beide ouders)						0,31	0,25	0,313		0,26
Positie 1 ^e jaar mavo/havo ref vbo/mavo						0,408*	0,20	0,407*		0,20
Positie 1 ^e jaar havo/vwo ref. vbo/mavo						0,92**	0,29	0,917**		0,29
Interactie:										
opl. Moeder * Jaartal									-0,046	0,19
opl. Vader * Jaartal									0,12	0,19
constant	-2,495**	0,06	-2,091**	0,14	-1,88**	0,15	16,375*	6,52	16,181*	6,56

Bron: Prima data

Afstroom

In tabel 17 is de afstroom van havo/vwo in het eerste jaar naar vbo/mavo na het volgen van twee jaar voortgezet onderwijs weergegeven met behulp van een logistische regressie analyse. Ook met behulp van deze tabel zal ik de hypothesen 1b, 2b en 3b gaan toetsen. Eerst zal worden gekeken of de afstroom is veranderd en vervolgens of er een effect is van sociaal milieu op de afstroom en ten slotte wordt er bekeken of het effect van sociaal milieu op afstroom ook is gestegen na de invoering van het vmbo.

Uit model 1 in tabel 17 blijkt dat er een negatief effect is van jaar op de afstroom. Dat betekent dat er na de invoering van het vmbo sprake is van minder afstroom, dan voor de invoering van het vmbo. In model 2 is het effect getoetst van het sociaal milieu van de leerling aan de hand van het opleidingsniveau van de ouders van de leerling. Hieruit blijkt dat er een negatief effect is van opleidingsniveau van de ouders op de afstroom. Dat betekent dat leerlingen van hoog opgeleide ouders minder vaak afstromen dan leerlingen van laag opgeleide ouders. In model 3 zijn jaar en sociaal milieu samengevoegd en onder controle van elkaar blijkt dat er een negatief effect blijft bestaan van opleidingsniveau van de ouders van de leerling, maar dat het effect van jaar verdwijnt. In model 4 is vervolgens gecontroleerd voor een aantal variabelen en daaruit blijkt dat er geen effect is van jaar. Dat betekent dat de afstroom niet is veranderd na de invoering van het vmbo en daarmee wordt de hypothese 1b bevestigd. Uit model 4 komt ook dat er een negatief effect is van sociale herkomst op afstroom en daarmee wordt ook hypothese 2b bevestigd. Die stelde dat leerlingen van hoog opgeleide ouders minder snel afstromen. Ten slotte wordt in model 5 hypothese 3b getoetst of er sprake is van een toename in het effect van sociaal milieu op afstroom. Er blijkt geen effect te zijn. Deze hypothese wordt daarom verworpen.

Tabel 17: regressie analyse van de afstroom. Onder afstroom wordt verstaan het gaan van havo/vwo in het 1^e jaar naar vbo/mavo na twee jaar voortgezet onderwijs.

Afstroom. Ref categorie havo/vwo in 3 ^e jaar N=2720	Model 1		Model 2		Model 3		Model 4		M o d e l 5 b . s . e . .	
	b.	s.e.	b.	s.e.	b.	s.e.	b.	s.e.		
Jaartal	-0,251*	0,11			-0,177	0,12	0,046	0,17	1,034*	0,53
Opl.moeder			-0,308**	0,09	-0,302**	0,09	-0,406**	0,13	-0,403*	0,20
Opl. vader			-0,333**	0,08	-0,331**	0,09	-0,223*	0,12	-0,002	0,19
Controle variabelen:										
Geslacht (ref jongen)							-0,464**	0,16	-0,465**	0,16
Cito toets score							-0,127**	0,02	-0,126**	0,02
advies							-0,989**	0,15	-1,009**	0,15
leeftijd							0,289*	0,16	0,293*	0,16

Geboorteland vader (ref nl)							0,146	0,36	0,123	0
										,37
										7
Geboorteland Moeder (ref nl)							-0,958*	0,41	-0,976*	0,41
Gezin (ref beide ouders)							0,176	0,37	0,16	0,37
Interactie:										
opl. Moeder * Jaartal									-0,015	0,25
opl. Vader * Jaartal									-0,364	0,24
constant	-1,904**	0,08	-0,347*	0,18	-0,276*	0,19	67,041**	9,96	65,97**	9,98

Bron: Prima data

Hoofdstuk 5 Conclusie

In dit hoofdstuk komt de conclusie van de scriptie aan bod. Eerst wordt antwoord gegeven op de onderzoeksvragen die geformuleerd zijn in hoofdstuk 1 en daarna wordt er ingegaan op de verwachtingen die zijn geuit in de scriptie en die niet zijn uitgekomen bij de discussie. Ten slotte worden er nog aanbevelingen gedaan voor vervolgonderzoek.

Vraag 1a: In welke mate kiest men in het voortgezet onderwijs voor het vbo/mavo dan wel het vmbo versus het havo/vwo voor en na de invoering van het vmbo?

Na de invoering van het vmbo wordt er vaker gekozen voor het havo/vwo in het eerste jaar van het voortgezet onderwijs en minder voor mavo/havo. Ook wordt er echter iets meer gekozen voor het vmbo in het eerste jaar van het voortgezet onderwijs. Na twee jaar voortgezet onderwijs wordt er meer gekozen voor het havo/vwo na de invoering van het vmbo en minder voor het vmbo. Dat betekent dat er in beperkte mate een andere opleiding wordt gekozen in het voortgezet onderwijs na de invoering van het vmbo.

Vraag 1b: In welke mate is de afstroom naar een lager niveau en blijven zitten na het volgen van twee jaar voortgezet onderwijs voor en na de invoering van het vmbo veranderd?

Na de invoering van het vmbo is het zittenblijven afgenomen. Leerlingen zijn dus hoger gaan kiezen en weten zich ook daadwerkelijk daar te handhaven zonder te blijven zitten. Ook is het zo dat leerlingen van vaders met een hoge opleiding minder vaak blijven zitten.

Er is verder geen verandering in de toe of afname van de afstroom na de invoering van het vmbo. Ook hier blijkt dat leerlingen zich op een hoger niveau kunnen handhaven en niet meer afstromen naar een lager niveau.

Vraag 2a: In hoeverre is er een effect van sociale herkomst op de keuze voor havo/vwo versus vmbo door leerlingen?

Het effect van sociale herkomst op de keuze voor havo/vwo is dat leerlingen van een hoog sociaal milieu vaker voor het havo/vwo kiezen, dan leerlingen van een lager sociaal milieu. Zo kiest tweederde van de leerlingen uit een hoog sociaal milieu voor het havo/vwo en slechts een kwart van de leerlingen uit een laag sociaal milieu. Het effect van een hoge sociale herkomst vertaalt zich in hoog opgeleide ouders die meer hulpbronnen tot hun beschikking hebben. Verder oefenen hoog opgeleide ouders meer druk uit en hebben meer ambitie om hun kinderen op een hoog

onderwijsniveau te krijgen. Het effect van sociaal milieu is een combinatie van deze directe en indirecte ondersteuning en stimulans.

Vraag 2b: In hoeverre is er een effect van sociale herkomst op het afstromen naar een lager niveau en het zittenblijven van leerlingen na het volgen van twee jaar voortgezet onderwijs?

Het effect van sociale herkomst op afstromen en zittenblijven is dat leerlingen uit een hoog sociaal milieu minder kans hebben om te blijven zitten of af te stromen, dan leerlingen uit een lager sociaal milieu.

De verklaring hiervoor is hetzelfde als bij de beantwoording van deelvraag 2a. Hoog opgeleide ouders weten hun kinderen beter te begeleiden en te stimuleren en hebben meer ambitie en dat betaald zich uit in betere schoolprestaties.

Vraag 3a: In hoeverre is het effect van sociale herkomst op de keuze in het voortgezet onderwijs veranderd na de invoering van het vmbo?

Het effect van sociale herkomst op de keuze voor voortgezet onderwijs na de invoering van het vmbo is gedeeltelijk veranderd. Het effect van sociale herkomst van de moeder is gestegen en die van de vader is hetzelfde gebleven. Het onderwijs is dus wat minder meritocratisch geworden.

Vraag 3b: In hoeverre is het effect van sociale herkomst op de afstroom naar een lager niveau en blijven zitten veranderd na het volgen van twee jaar voortgezet onderwijs na de invoering van het vmbo?

Het effect van sociale herkomst op de afstroom en het zittenblijven na twee jaar voortgezet onderwijs na de invoering van het vmbo is niet veranderd. Er zijn geen effecten gevonden die wijzen op een stijging of daling. Dit is opvallend gezien het feit dat er wel een toename in het effect is gevonden van de opleiding van de moeder op de keuze voor voortgezet onderwijs, maar dus geen toename in het effect van sociaal milieu op afstroom en zittenblijven.

Eindconclusie

Mijn eindconclusie is dat leerlingen na de invoering van het vmbo wat hoger zijn gaan kiezen en zich daar ook weten te handhaven. Verder blijkt dat er een grote invloed is van sociaal milieu op de keuze

voor voortgezet onderwijs en dat het effect van sociaal milieu van de moeder van de leerling is toegenomen na de invoering van het vmbo.

Discussie

In deze paragraaf ga ik in op de vraag waarom ik op bepaalde punten niet vond wat ik verwacht te vinden.

Ik had verwacht dat het vmbo meer zou worden gemeden door leerlingen in het eerste jaar van het voortgezet onderwijs en dat ook vooral leerlingen van hoog opgeleide ouders het meer zouden vermijden. Dat blijkt niet zo te zijn. Er is 0,7 % meer gekozen voor het vmbo in het eerste jaar van het voortgezet onderwijs en het aantal leerlingen van hoog opgeleide ouders dat naar het vmbo gaat is vrijwel constant gebleven. De mogelijke verklaring voor het eerste punt is dat pas later het negatieve imago van het vmbo echt zichtbaar werd in de onderwijskeuze in het eerste jaar. En de mogelijke verklaring dat het vmbo niet minder wordt vermeden door leerlingen van hoog opgeleide ouders is, omdat die groep al voor de invoering van het vmbo vrij klein was (15 %).

Ook was verwacht dat leerlingen die op basis van de cito toets een mavo/havo advies zouden krijgen na de invoering van het vmbo eerder voor het havo/vwo zouden kiezen. Dat blijkt niet zo te zijn. Ze kiezen juist vaker voor het vmbo. Een mogelijke verklaring hiervoor is dat het voor deze groep niet zo'n probleem was om naar het vmbo te gaan, omdat ze kennelijk niet zo'n negatief beeld hadden van het vmbo of dat er een trend was dat er minder gemengde adviezen werden gegeven, waardoor ze eerder naar het vmbo gingen, dan naar de mavo/havo.

Ik had verwacht dat er meer meritocratisering zou zijn in het onderwijs en was benieuwd naar de rol die het sociaal milieu nog speelde in dit proces. Het blijkt dat er geen sprake is van meer meritocratisering. Wellicht wordt de invloed op dit moment onderschat.

Aanbevelingen vervolgonderzoek

Voor vervolgonderzoek adviseer ik om te kijken naar de huidige tijd en de toekomst. In 2016/2017 wordt het vmbo hervormd. Het is belangrijk dat dit zorgvuldig gebeurt en dat goed wordt gemonitord wat de effecten van deze hervorming zullen zijn. Ik adviseer dan ook om te kijken wat voor gevolgen deze hervorming heeft voor het imago van het vmbo en of er weer meer voor het vmbo wordt gekozen erna. Ook adviseer ik om te kijken of het effect van sociale herkomst nog zo groot is en om te onderzoeken wat er aan kan gedaan worden om de lagere sociale klassen meer kansen te bieden. Anders is er een risico dat er een kloof ontstaat tussen laag opgeleide mensen met weinig inkomen en een mindere gezondheid en perspectief en een groep hoger opgeleide die veel inkomen heeft, een goede gezondheid en veel perspectief op een nog betere situatie. Dat kan leiden tot conflicten in de maatschappij tussen deze twee groepen.

Hoofdstuk 6 Beleidsaanbevelingen

In dit hoofdstuk zal ik op basis van mijn scriptie met een beleidsaanbeveling komen. Ik zal eerst nog kort ingaan op de scriptie zelf waarna ik vervolgens met een suggestie kom.

Introductie

In deze scriptie wordt verslag gedaan van een onderzoek naar de vraag of de invoering van het vmbo heeft geleid tot een andere keuze voor voortgezet onderwijs door leerlingen en ouders van groep 8. Ook is gekeken naar de invloed van het sociaal milieu op de onderwijskeuze en of die invloed na de invoering van het vmbo veranderd is. Het vmbo is in 1999 ingevoerd en een van de doelen was om het aantrekkelijker te maken voor leerlingen. Ook was het de bedoeling met behulp van dit nieuwe onderwijs systeem de kwaliteit van het onderwijs verbeteren. Echter het vmbo had al vanaf het begin te maken met een slecht imago, met name onder leerlingen van hoger opgeleide ouders. Uit deze scriptie is gebleken dat het met dat slechte imago wel mee valt. De deelname aan het vmbo in het eerste jaar van het voortgezet onderwijs is namelijk zelfs iets gestegen in het schooljaar 2000/2001 en er is een toename van de deelname aan het vmbo van de groep leerlingen die een cito-toets score met het advies mavo of mavo/havo hebben behaald. Verder is het aanbod aan leerlingen van hoog opgeleide ouders die naar het vmbo gaan vrijwel gelijk gebleven. Daarmee zijn er geen aanwijzingen gevonden dat het vmbo wordt gemeden in het eerste jaar van het voortgezet onderwijs door met name leerlingen van hoog opgeleide ouders.

Ook is te zien dat in de onderbouw van het voortgezet onderwijs het zittenblijven en de afstroom zijn afgenomen en dat er vaker voor het havo/vwo wordt gekozen. Er wordt dus hoger gekozen en de leerlingen weten zich ook op dat niveau te handhaven.

Sociaal milieu

De Nederlandse overheid wil dat iedere leerling de kans krijgt om te bereiken wat die leerling in zijn mars heeft en dat deze kansen voor iedereen gelijk zijn. Of een leerling nou uit een laag of hoog sociaal milieu komt. Uit deze scriptie blijkt dat het moeilijk is voor leerlingen van een laag sociaal milieu om het havo/vwo te bereiken en dat het voor leerlingen van een hoog sociaal milieu vrij goed te doen is. Deze verschillen zijn erg groot voor een samenleving als de Nederlandse en is niet in overeenstemming met de politiek gewenste situatie. De Nederlandse overheid wil dat het onderwijs toegankelijk voor iedereen is ongeacht de sociale klasse waaruit iemand komt. Dat is nu onvoldoende

het geval en het is wel de bedoeling dat er meer kansen komen voor leerlingen uit de lagere sociale klasse.

In deze scriptie is gekeken of de invloed van het sociale milieu is veranderd na de invoering van het vmbo. Het blijkt dat het effect van de hoogte van het opleidingsniveau van de moeder is toegenomen. Dit heeft er onder andere mee te maken dat leerlingen uit een hoger sociaal milieu beschikken over meer hulpbronnen, zoals meer cultureel, financieel en sociaal kapitaal. Verder hebben deze leerlingen en hun ouders meer ambities. Dit leidt er mede toe dat er grote verschillen zijn in kansen voor leerlingen uit de lage en hoge sociale milieu's in Nederland.

Eck van et al., (2013) onderscheidt een groep leerlingen die het wel in zich hebben om het havo/vwo te halen, maar het door allerlei belemmeringen niet halen. Deze groep krijgt te weinig ondersteuning en er zijn lage verwachtingen bij leerkrachten en een lage ambitie bij de ouders. Deze groep bedraagt zo'n 40 % van de totale leerlingpopulatie. Op deze leerlingen heb ik een voorstel gericht om de doorstroombelemmeringen zo veel mogelijk weg te halen en de kans te vergroten om direct naar het havo/vwo te stromen.

In de Tweede Kamer is besloten dat het vmbo wordt hervormd vanaf het schooljaar 2016/2017. De staatssecretaris wil het vmbo meer bij de tijd brengen en introduceert basisprofielen voor leerlingen met een aantal keuzevakken en meer samenwerking van vmbo scholen onderling en met het regionale bedrijfsleven en een betere loopbaan begeleiding, zodat de kwaliteit van het onderwijs beter wordt en de doorstroom naar het MBO verbetert. Dit vormt een goed momentum om ook te werken aan een betere doorstroming vanuit het basisonderwijs naar het voortgezet onderwijs.

Suggestie voor verbetering huidige situatie

Aansluitend op de gevonden resultaten over de sociale herkomst is het van belang om leerlingen uit lagere sociale milieu's meer kans te geven om na de basisschool naar het havo/vwo te gaan. Mijn suggestie is om daar via een aantal pilot-basisscholen een programma voor op te zetten. Daarbij kan eerst geïnterviewd worden welke leerlingen wel de potentie hebben om het havo/vwo te halen, maar waarbij een lagere keuze waarschijnlijk is, bijvoorbeeld wegens geringe ondersteuning door de ouders. Een geschikte periode voor deze inventarisatie lijkt groep 6 zodat er nog voldoende tijd is om de ontwikkeling te stimuleren. Dit kan verder al doende tijdens de pilot worden bepaald. Na de inventarisatie kunnen instrumenten worden ingezet zoals bijvoorbeeld coaching of extra huiswerk met begeleiding. De keuzes kunnen ook aansluiten bij het reeds bestaande instrumentarium van gemeenten en scholen met betrekking tot (extra) begeleiding van de leerlingen.

Literatuurlijst

- Aarsen, E. Roeleveld, J. Luyten, J.W. (2013) Voorspellende waarde van LOVS toetsen voor schoolsucces. Oberon, Utrecht.
- Borghans, L., Velden, R. van der, Büchner, C., Coenen, J., & Meng, C. (2008). *Het meten van onderwijskwaliteit en de effecten van recente onderwijsvernieuwingen* (deelonderzoek), parlementair onderzoek onderwijsvernieuwingen, Tweede Kamer, vergaderjaar 2007-2008, 31007 nr. 9.
- Boschloo, A. (2012) Schoolprestaties van adolescenten bekeken vanuit de onderwijsneuropsychologie. Proefschrift Vrije Universiteit Amsterdam.
- Bosker, R. (1990). *Extra kansen dankzij de school?* Nijmegen: ITS.
- Claassen, A & Mulder, L. (2006) Na vier jaar voortgezet onderwijs. Afsluitende rapportage over Prima-cohort 00-8 in het vierde jaar en de eindexamens van vmbo-leerlingen. Nijmegen ITS.
- Colpin, H., L. Van de Meulebroecke en A. de Munter (2000), 'Opvoeding in eenoudergezinnen: een overzicht van de onderzoeksliteratuur', in: Tijdschrift voor Orthopedagogiek, Kinderpsychiaterie en Klinische kinderpsychologie', 25. P. 31-44.
- Rapport commissie Dijsselbloem februari 2008
http://www.parlement.com/9291000/d/tk31007_6.pdf
- Driessen, G. (1991) Discrpanities tussen toetsresultaten en doorstroomniveau, positieve discirminatie bij de overgang basisonderwijs – voortgezet onderwijs?. *Pedagogische Studien*, (68) pp. 27-35
- Driessen, G. Langen, van A. Vierke, H. (2002) Basisonderwijs: Veldwerkverslag, leerlinggegevens en oudervragenlijsten. Basisrapportage PRIMA – cohortonderzoek. Vierde meting 2000-2001. ITS Radboud Universiteit Nijmegen.
- Driessen, G., & Veen, I van der (2003). Sociale integratie in het primair onderwijs. Een studie naar de relatie tussen de sociale, etnische, religieuze en cognitieve schoolcompositie en de cognitieve en niet-cognitieve positie van verschillende groepen leerlingen. Analyses bij het PRIMA-cohortonderzoek, derde meting (pp. 51-104). Nijmegen/Amsterdam: ITS/SCO-Kohnstamm Instituut.
- Driessen, G. (2005) De totstandkoming van de adviezen voortgezet onderwijs: invloeden van thuis en school. *Pedagogiek* , 25 (4) pp. 279-298
- Dronkers, J. (2013) Ongelijke onderwijskansen in Nederland, is het onderwijsstelsel de schuldige? Research voor Onderwijs en Arbeidsmarkt.

Dronkers, J., & Graaf, P.M. de (1995). Ouders en het onderwijs van hun kinderen. In: J. Dronkers & W.C. Ultee (red.), *Verschuivende ongelijkheid in Nederland* (pp. 46-66). Assen Van Gorcum.

Duinen, van J.S. (2012). Leeftijdspositie en schoolprestaties, De invloed van de leeftijdspositie binnen een jaarklas op de leerprestaties van de leerlingen.

Eck, E. van, Voncken, E., Glauvé, M., Roeleveld, J. (2013) *Opwaarts, mars. Een verklarende analyse van (verwachte) ontwikkelingen in de deelname aan het vmbo en het vo.* Amsterdam: Kohnstamm Instituut.

Ganzeboom, H.B.G., Kalmijn, M., & Peschar, J.L. (1995). Het Nederlands stratificatiepatroon in internationaal perspectief. In: J. Dronkers & W.C. Ultee (red.), *Verschuivende ongelijkheid in Nederland* (pp. 31-45). Assen Van Gorcum.

Gijsberts, M. (2003). Opleidingsniveau en taalbeheersing. In: J. Dagevos, M. Gijsberts & C. van Praag (red.),

De Graaf, P.M. & R. Luijkx (1995). Paden naar succes: geboorte of diploma's? In: J. Dronkers & W.C. Ultee (red.), *Verschuivende ongelijkheid in Nederland* (pp. 31-45). Assen: Van Gorcum.

De Graaf, N.D., Graaf, P.M. de, & Kraaykamp, G. (2000). Parental cultural capital and educational attainment in the Netherlands: A refinement of the cultural capital perspective.

Heide, K. van der (2010), 'Thuiswonende deelnemers uit eenoudergezin presteren minder in het middelbaar beroepsonderwijs', in: 'Bevolkingstrends, 1^e kwartaal 2010'. Den Haag: Centraal Bureau voor de Statistiek, p. 19-21.

Inspectie van het Onderwijs (2012). *De staat van het onderwijs. Onderwijsverslag 2010/2011.* Utrecht: Inspectie van het Onderwijs.

Jungbluth, P. (2003). *De ongelijke basisschool.* Nijmegen : ITS

Kerncijfers OCW, 2002-2006

Ledoux, G., Smeets, E. & Veen I. van der (2005) *verwijsgedrag van scholen met veel achterstandsleerlingen.* ITS Radboud Universiteit Nijmegen, SCO-Kohnstamm Instituut, Universiteit van Amsterdam

Mandemakers, K., 1996, HBS en gymnasium. Ontwikkeling, structuur, sociale achtergrond en schoolprestaties, Nederland, ca. 1800-1968. Aksant, Amsterdam. *Sociology of Education*, 73,92-111

Meijnen, G.W. (2004). Het concept van meritocratie en het voortgezet onderwijs. In: *Pedagogische Studiën*, jg. 81, nr 2, p. 79-88.

Rapportage minderheden 2003. Onderwijs, arbeid en sociaal - culturele integratie (pp. 37-62). Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

Tolsma, J., Wolbers, M.H.J. (2010) Naar een open samenleving, recente ontwikkelingen in sociale stijging en daling in Nederland. Den Haag. Raad voor maatschappelijke ontwikkeling.

Tolsma, J., Wolbers, M.H.J. (2010) Onderwijs als nieuwe sociale scheidslijn? De gevolgen van onderwijsexpansie voor sociale mobiliteit, de waarde van diploma's en het relatieve belang van opleiding in Nederland. *Tijdschrift voor sociologie*, 31 (3-4), 239-259

Veen, I. van der, Meijden, A van der, Ledoux, G. (2002) School- en klaskenmerken basisonderwijs, basisrapportage PRIMA – cohortonderzoek, vierde meting 2000-2001. ITS Radboud Universiteit Nijmegen.

Werf, G. van der, & Kuyper, H. (2002). Leerlingen krijgen hogere schooladviezen. *Didaktief & School*, 32, (7), 2-5.

Werfhorst, H. van de, & Mijs, J. (2007). Onderwijsdifferentiatie en ongelijkheid; Nederland in vergelijkend perspectief. Amsterdam: AIAS.

Als ie maar geen loodgieter wordt, hogeropgeleide ouders vrezen uitslag Cito toets. NRC Handelsblad (22-2-2009)

<http://www.volkskrant.nl/dossier-onderwijs/nieuwe-citotoets-laet-de-sociale-ongelijkheid-van-de-jaren-vijftig-herleven~a3350448/> geraadpleegd op 25-3-2015

Het vmbo gaat stevig op de schop, Volkskrant 16-12-2014 geraadpleegd op 19-3-2015

CBS, 2005, Nog steeds sterke invloed opleiding ouders op schoolkeuze kinderen, blz. 209-214. In: Jaarboek Onderwijs in Cijfers 2005. Kluwer, Den Haag

CBS, 1945, Het sociaal milieu der leerlingen van het voorbereidend hoger en middelbaar onderwijs. Mededeling 227 van de Afdeling Culturele Statistiek. CBS, s Gravenhage

De kwaliteit van het basisschooladvies, Een onderzoek naar de totstandkoming van het basisschooladvies en de invloed van het basisschooladvies op de verdere schoolloopbanen, Onderwijsinspectie 2014.

Bijlagen

Tabel 19. verdeling variabele van het Prima databestand uit het schooljaar 1996/1997

Variabele	N	Minimum	Maximum	Gemiddelde	Std.
Klas 3 ^e jaar	3951	1	3	2,92	0,268
Schooltype 3 ^e jaar	3951	1	7	3,60	2,153
School type 1 ^e jaar	3951	1	7	3,86	1,973
Advies	3756	1	7	3,64	1,91
Cito gemaakt	3836	1	2	1,76	0,425
Cito toets score	2772	504	550	534,89	9,017
Leeftijd	3896	10	14	11,42	0,58
Geslacht	3548	1	2	1,52	0,50
Geboorteland moeder	3723	1	14	2,46	3,255
Geboorteland vader	3719	1	14	2,60	3,407
Opleiding moeder	3615	1	4	2,30	0,904
Opleiding vader	3545	1	4	2,42	0,957
Samenstelling gezin	3654	1	3	1,11	0,337

Bron: Prima data

Tabel 20. verdeling variabele van het Prima databestand uit het schooljaar 2000/2001

Variabele	N	Minimum	Maximum	Gemiddelde	Std.
Klas 3 ^e jaar	4416	2	4	2,96	0,201
Schooltype 3 ^e jaar	4416	1	7	3,77	2,190
School type 1 ^e jaar	4416	1	7	3,94	1,953
Advies	4251	1	7	3,84	1,911
Cito gemaakt	4415	1	2	1,83	0,379
Cito toets score	3647	503	550	535,18	9,118
Leeftijd	4372	9	14	11,43	0,56
Geslacht	4365	1	2	1,50	0,5
Geboorteland moeder	4335	1	14	2,44	3,39
Geboorteland vader	4068	1	14	2,53	3,475
Opleiding moeder	4228	1	4	2,49	0,932
Opleiding vader	3951	1	4	2,59	0,955
Samenstelling gezin	4331	1	5	1,12	0,377

Bron: Prima data

Tabel 21: Multinomiale regressie van de keuze voor mavo/havo in het eerste jaar van het voortgezet onderwijs versus vbo/mavo/vmbo

Mavo/havo	Model 1		Model 2		Model 3		Model 4		M	
N=6234	b.	s.e.	b.	s.e.	b.	s.e.	b.	s.e.	b.	
Jaartal	-0,228**	0,06			-0,265**	0,06	-0,346**	0,09	-0,341	0,28
Opl.moeder			0,214**	0,05	0,226**	0,05	0,289**	0,07	0,273**	0,11
Opl. Vader			0,179**	0,05	0,184**	0,05	0,063	0,07	0,077	0,11
Controle variabelen:										
Geslacht (ref jongen)							0,028	0,09	0,029	0,09
Cito toets score							0,138**	0,01	0,138**	0,01
advies							1,049**	0,09	1,049**	0,09
leeftijd							-0,317**	0,08	-0,318**	0,08
Geboorteland vader (ref nl)							0,507*	0,23	0,509*	0

										2
										3
Geboorteland						0,139	0,24	0,137	0,24	
Moeder (ref nl)										
Gezin (ref beide ouders)						0,113	0,22	-0,113	0,22	
Interactie:										
opl. Moeder * Jaartal								0,024	0,14	
opl. Vader * Jaartal								-0,022	0,14	
constant	-,598**	0,04	-1.599**	0,10	-1,504**	0,10	-71,690**	4,68	-71,726**	0,46

Bron: Prima data